

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 76.

Lördagen den 20 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 108, i *Ang. upprensning av östra farleden till Karlskrona.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 21, av herr *H. Ericson m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 37, av herr *Holmdahl m. fl.*, ävensom i en inom andra kammaren av herrar *Kloo* och *Ingvarson* väckt motion, nr 145, vilka motioner för förberande behandling remitterats till statsutskottet hade hemställts, att riksdagen måtte dels för upprensning av östra farleden till Karlskrona för en beräknad kostnad av omkring 620,000 kronor på extra stat under sjätte huvudtiteln för år 1917 bevilja ett anslag av 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav disponera erforderlig del redan under innevarande år, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att återstoden av för upprensningen ifråga belöpan- de kostnader måtte bestridas av handels- och sjöfartsfonden eller annan till Kungl. Maj:ts förfogande förefintlig fond för sjöfartsän- damål.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Swartz, H. H. K. Ericson, J. Nilsson, Bergqvist, Pers, Åkerman* och *Ingvarson*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr vice talman- nen på begäran ordet till

Herr *Holmdahl*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, som om statsutskottet vid behandlingen av den föreliggande motionen icke tillräckligt beaktat, att den farleds-

Ang. upprensning av östra farleden till Karlskrona.
(Forts.)

upprensning, som här ifrågasattes, icke är enbart en lokalfråga utan framför allt en statsangelägenhet av betydelse särskilt för vårt sjöförsvär och därtill en angelägenhet, som långt före detta borde ha vunnit sin lösning. Frågan om upprensning av östra farleden till Karlskrona är nämligen av gammalt datum. Redan den kommitté, som år 1897 tillsattes för utredning angående landets fasta försvar, och de av denna kommitté hörda myndigheterna förordade kraftigt den utfartsväg från Karlskrona, varom här är fråga. Vid 1906 års riksdag framhöll statsutskottet med anledning av en då väckt motion om farledens upprensning »att det vore högeligen önskvärt att, förutom de för våra pansarbåtar användbara farleder till Karlskrona örlogshamn, som nu äro eller inom närmaste framtiden bliva tillgängliga, ett ytterligare dylikt inlopp beredes genom den s. k. östra farleden.» Det utlåtande i vilket detta yttrande förekom, blev av riksdagens båda kamrar godkänt. Frågan bragtes ånyo på tal vid 1910 års riksdag genom en då framställd interpellation i denna kammare, och förklarade dåvarande chefen för sjöförvarsdepartementet såsom svar på denna interpellation att »såväl ur försvarets synpunkt som för den allmänna sjöfartens skull borde allvarligen tagas under överbägande, huruvida icke en dylik upprensning borde äga rum.»

Dessa uttalanden av regering och riksdag samt militärt sakkunniga personer ge tydligen vid handen, att denna fråga — såsom jag redan antytt — är en angelägenhet av betydelse i första rummet för vårt sjöförsvär. Man hade därför med skäl kunnat vänta, att vid försvarsriksdagen år 1914, då det gällde att fullständigt och planmässigt ordna vårt försvar jämväl denna fråga, som så länge stått på dagordningen och så intimt sammanhänger med frågan om vår flottas förläggning och användbarhet i farans stund, skulle fått sin lösning. Att så icke skedde, kan knappast ha berott på annat än bristande intresse för denna sak hos de sjömilitära myndigheterna. Det gör ett egendomligt intryck, då man av departementschefens uttalande i 1914 års försvarsproposition finner, att de militära myndigheterna väl påpekat den risk för våra sjöstridskrafter, som bristen på användbara utfartsvägar från Karlskrona kunde medföra, men underlåtit att framhålla, hurusom denna risk genom farledernas upprensning med jämförelsevis ringa kostnad kunde undanröjas eller åtminstone väsentligt minskas.

Då nu sålunda frågan blev undanskjuten vid 1914 års riksdag, hade man hoppats, att den sedermera skulle ha upptagits till behandling, och detta såsom en konsekvens av försvarsriksdagens beslut. Genom dessa beslut är nämligen fastslaget, att Karlskrona örlogsstation är nödvändig dels såsom permanent operationsbas för flottan vid försvaret av landets södra delar, dels såsom replipunkt för flottan vid upprätthållandet av vår neutralitet och dels såsom örlogsvär och förläggningssort för våra sjöstridskrafter. En ökad betydelse får givetvis stationen i Karls-

krona genom det beslut, som för några dagar sedan här fattades angående örlogsvarvets utvidgning och modernisering.

Men denna Karlskronastationens betydelse för vart sjöför-svar kräver med nödvändighet, att sådana åtgärder vidtagas, att stationen i farans stund må kunna fylla sin uppgift. I så-dant avseende erfordras icke blott befästningsanordningar till skydd för stationen och där befintliga militära etablissemang utan också farleder till trygghet av vår flottas operationsfrihet inom Karlskrona skärgårdsområde. Man behöver icke vara fackman, för att förstå, vilken betydelse den nya farled, varom här är **fråga**, skulle få för stationen och för vårt försvar. Genom till-komsten av denna farled skulle blockadfronten vid Karlskrona ör-logshamn ökas till icke mindre än 37 kilometer, vilket i sig inne-bär, att en effektiv blockad är så gott som omöjlig att upprätt-hålla, att i följd därav faran för våra sjöstridskrafter instän-gande i Karlskrona väsentligen minskas och — vad som med hän-syn till den nutida sjökrigsföringen är av den allra största bety-delse — möjligheten till offensiva initiativ med undervattens-båtar och torpedbåtar väsentligen komme att ökas. Allt detta är fördelar, som sjöförsvarets målsmän icke borde lämna obeaktade.

Men även för den allmänna sjöfarten och speciellt för kust-trafiken skulle den nu ifrågasatta farleden bli av stor betydelse. Denna fördel ligger icke så mycket däri, att Karlskrona får ett nytt inlopp, utan fastmer däri, att därigenom vinnes en tryggad, en kort och bekväm förbindelseled mellan Kalmar sund och far-vattnen väster om Karlskrona och där belägna hamnar. Därige-nom undvikes den risk, för vilken våra kustångare alltid vid syd-liga stormar äro utsatta, då de skola runda Utlängan och Utklip-pan. Detta har med styrka framhållits i den skrivelse från re-deriaktiebolaget Svea, som finnes intagen i vår motion. Det har också bekräftats av Angfartygsbefälhavareföreningen i Stock-holm i ett av denna förening nyligen afgivet utlåtande, av vilket jag tillåter mig att här återgiva avslutningen: »Ledens upp-rensning skulle medföra möjlighet för fartyg att även under svåra väderleksförhållanden kunna taga sig till sjöss och ej såsom nu att de vid sådant tillfälle äro hänvisade att i hamn avvakta bät-tre väder. På grund av vad vi sålunda anført, få vi såsom vår äsikt uttala, att det för handelssjöfarten och kusttrafiken skulle medföra synnerligen beaktansvärda fördelar, i fall 'Östra leden' från Karlskrona upprensades till ett djup motsvarande djupet i Kalmar sund, varigenom hela kusttrafiken, såväl fartyg, som sko-la angöra Karlskrona, som andra skulle kunna begagna sig av denna förkortade och för de flesta vindar skyddade farled.» Det-ta yttrande talar för sig självt, och kräver följaktligen från min sida inga kommentarier. Jag vill endast erinra därom, att vad den-na skrivelse innehåller angående svårigheten för kustångarna att vid sydliga stormar gå till och från Karlskrona och angående de förseningar, som därav kunna föranledas i trafiken, gäller jämväl för vara mindre örlogsfartyg. Vad en försening för dessa kan in-

Ang. upprens-
ning av östra
farleden till
Karlskrona.
(Forts.)

Ang. uppreisning av östra farleden till Karlskrona.

(Forts.)

nebåra under kritiska förhållanden, behöver jag väl icke här erinra om.

En annan fördel, som jämväl skulle vinnas genom ifrågavarande farleds uppreisning, är ökad möjlighet till Karlskrona stads och fästnings proviantering. Svårigheterna att förse Karlskrona med livsmedel ha alltid gjort sig kännbara, då den omgivande landsbygden icke lämnar tillräcklig tillgång på förnödenheter. Särskilt kännbar gjorde sig denna olägenhet under första veckan av det pågående kriget, då till följd av befarade provianteringssvårigheter extra ordinära åtgärder vidtogos mot stadens civila befolkning. Det kan väl icke råda mer än en mening där om, att det är statsmakternas plikt att vidtaga sådana åtgärder, att så vitt möjligt är, detta förhållande icke upprepas; och det lider intet tvivel om att genom östra farledens tillkomst i detta avseende icke oväsentligt skulle kunna vinnas. Genom denna uppreisning erhålles nämligen en kort och bekväm förbindelseled med Öland och södra delen av Kalmar län; och det är all anledning antaga, att dessa bördiga landsdelars produkter i stor utsträckning skulle på den vägen söka sig till Karlskrona, varigenom svårigheterna för stadens och fästningens proviantering väsentligen skulle minskas. Jag ber att i detta sammanhang få erinra om att Karlskrona stad just med hänsyn till de fördelar, som i detta avseende skulle tillföras staden, förklarat sig beredd att deltaga i kostnaden för denna farleds uppreisning med en tredjedel — dock allenast intill ett belopp av 250,000 kronor, för den händelse farledens djup blir 4,5 meter, och intill ett belopp av 375,000 kronor, om farledens djup blir 5,1 meter.

De synpunkter, som jag här tillåtit mig framhålla för att något belysa denna frågas verkliga innebörd, ha icke blivit berörda i statsutskottets utlåtande. Utskottet har däremot erinrat om att 1913 och 1914 års riksdagar med anledning av de motioner, som då väcktes i denna fråga, uttalat önskvärdheten av att den utredning, som redan 1906 igångsattes rörande denna farled, snarast möjligt slutfördes. Det synes mig därför, att statsutskottet haft fullgiltiga skäl att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge uttryck åt den önskan, riksdagen sålunda två gånger uttalat. Att jag nu icke här framställer något yrkande i sådan riktning, beror därpå, att jag hyser den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet, som haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, icke skall underlåta att söka bringa den nu tioåriga utredningen till slut och snarast möjligt framlägga förslag till farledens uppreisning.

I detta anförande instämde herrar *Lindvall*, *Larsson* i Säby och *Jönsson* i Bo.

Härpå yttrade

Herr *Sommelius*: Herr vice talman, mina herrar! Den fråga som nu föreligger, och som den siste ärade talaren rätt

omständligt berörde, förefaller vid första påseendet vara ganska oskyldig och kanske också för många rätt obetydlig. Så är dock icke fallet. I riksdagens första kammare har väckts en motion av herr Hans Ericson m. fl. om östra farledens till Karlskrona upprepning, och i denna kammare ha väckts två motioner i samma ärende, den ena av herr Holmdahl m. fl. och den andra av herrar Kloo och Ingvarson, alla gående ut på att ett anslag av 400,000 kronor måtte beviljas på extra stat under sjätte huvudtiteln för nämnda ändamål och att återstoden av för upprepningen i fråga belöpande kostnader, eller 220,000 kronor, måtte bestridas av handels- och sjöfartsfonden. Hela kostnaden beräknas alltså uppgå till 620,000 kronor.

Ang. upprepning av östra farleden till Karlskrona.

(Forts.)

Som herrarna behagade finna, är det en dubbel uppgift, som är avsedd att fyllas genom det föreslagna anslaget, dels gäller det att tillgodose ett rent örlogsmaritimt intresse, dels ett rent handelspolitiskt. Ingen av dessa sidor av saken har statsutskottet velat velat avseende vid.

Om jag då särskilt först berör den fördel kofferdifartygen skulle få genom anslagets beviljande, ber jag få framhålla, att statsutskottet, icke ansett det nödigt att föreslå något anslag till detta ändamål, då det säkerligen har haft den uppfattningen, att frågan vore en rent kommunal angelägenhet. Det har i vårt land blivit en trosartikel, att allt som göres för att bereda sjöfarten någon lyftning, allt som sker för att utvidga och göra våra hamnar större och bekvämare, allt detta är kommunala angelägenheter. Jag vill visst inte förneka, mina herrar, att så delvis åtminstone, är fallet. Respektive städer som byggt hamnarna få ju också inkomsterna av desamma att för hamnarnes underhåll användas, men å andra sidan utövas härvid en ofantligt skarp kontroll, som gör, att intet ett öre av dessa inkomster från hamnen kan tillgodoföras stadskassorna.

Det har blivit en trosartikel, att våra hamnar böra bekostas av vederbörande samhällen själva, och att hamnbyggandet enbart är ett lokalintresse. Jag ber att i det avseendet få uttala en mening, som hittills ingen velat göra sig till målsman för, nämligen att dessa hamnar längs Sveriges kuster, som visserligen äro byggda av kommunala myndigheter, dessutom ha den stora uppgiften att tjäna *hela* Sveriges export och import, en uppgift så betydande, att jag trott, att även statsutskottet skulle visat densamma någon uppmärksamhet genom att i föreliggande fall tillstyrka ett anslag, som då skulle tagas särskilt ur handels- och sjöfartsfonden.

Karlskrona stad har, som herrarna hört av den föregående ärade talaren, också velat lämna ett bidrag till här ifrågavarande ändamål med 250,000 kronor. Jag skall inte trötta herrarna med att andraga de skäl för denna farleds upprepning, som blivit av den siste ärade talaren framförda. Herrarna förstå nog själva, vilken utomordentligt stor fara det är för hela vår kofferdissjöfart att behöva taga den långa vägen i svår väderlek

Ang. upprens-
ning av östra
farleden till
Karlskrona.

(Forts.)

nedom Utlängans fyr, på väg från norra och mellersta Sverige till södra Sverige och västkusten. Under särskilt svår väderlek kan till och med en del av våra örlogsfartyg, såsom undervattensbåtar, torpedbåtar och jagare, knappast ta sig fram söder om Karlskronas skärgård. Därför hade det varit till obehagligt båtad om utskottet åtminstone velat ta hänsyn till den merkantila sidan av saken.

Nu är det så, att man här föreslagit en upprensning till endast $4\frac{1}{2}$ meters djup, och det är väl detta ringa djup, avsett endast för undervattensbåtar, torpedbåtar, jagare och kofferdifartyg, som gjort statsutskottet betänksamt, och häremot vill jag icke uttala något klander. Men frågan har även annan betydelse, som jag nyss nämnde och som angives i motionen, nämligen en rent örlogsmässig. Jag skall be att de av kammarens ledamöter, som äro intresserade härav, ville betrakta den karta, jag här har med mig över östra farledens sträckning, varav framgår, huru synnerligen väl Karlskrona är av naturen befäst med öar och genom ett skyddat läge och där den föreslagna farleden är utprickad. En upprensning skulle icke blott förkorta vägen från Norrland till västkusten, utan även göra den långt lugnare och tryggare för hela vår kofferdisjöfart. Emellertid skall jag be att få återgå till den andra sidan av saken, som jag nyss rörde vid, nämligen denna upprensnings betydelse för flottan. Göres denna farled tillräckligt djup, är det naturligt, att även de större krigsfartygen kunna passera densamma, och jag antar, att det är ovissheten hur det kommer att ställa sig för framtiden i fråga om större djup och befästningar, som har föranlett statsutskottet att vägra sitt bifall till frågan om ett anslag, som blott skulle avse en fördjupning till $4\frac{1}{2}$ meter, alltså icke tillfredsställande i förhållande till de krav, som de stora pansarfartygen ställa på en farleds djup. Men, mina herrar, det är en annan sak, som har ett visst sammanhang med denna fråga — och det är särskilt anledningen till att jag tillåtit mig att hos herr vice talmannen begära ordet — nämligen det ständiga arbete, som i maritima kretsar pågår för att förringa flottstationens i Karlskrona betydelse, arbeta på att så småningom förlägga flottan huvudsakligen till huvudstaden. Om herrarna ha följt med denna frågas utveckling under de senaste åren, ha ni säkerligen funnit, att man icke döljer sin önskan om förläggning av flottans huvudstation till Stockholm, särskilt lär denna agitation bedrivas mycket ivrigt bland flottans yngre officerare. Det har också visat sig, att i allmänhet fäster man mindre avseende vid de faror, som hota de södra delarna av vårt land och västkusten, för vilkas försvar en flotta, förlagd i Karlskrona, har en mycket stor betydelse, men däremot är man känsligare då det gäller övriga delar av Sverige — mellersta Sverige och Norrland. Jag inser, och erkänner, att det behövs en flottstation även i Stockholm och att Norrland behöver ett sjöförsvar. Däremot anser jag att man icke bör förringa värdet av ett skydd även för södra

och västra Sverige, och den stora uppgiften att värna om dessa landsdelar fyller i högre grad en flotta förlagd till Karlskrona, än en flotta förlagd i Stockholm. Det torde icke vara kammaren obekant, att i Ryssland har, så långt vi minnas tillbaka, behovet av isfria hamnar gjort sig gällande, och man torde hava ansett, att en isfri hamn är det vilkor man kräver för en flottstation. Här däremot i vårt land tycks man söka efter en hamn, som icke är isfri, och jag torde våga försäkra —, vilket var och en inom de sjömilitära kretsarna väl vet — att navigationen i Stockholms skärgård, i synnerhet inom de militära farlederna är i högsta grad riskabel, varom vi ofta fått talande exempel. Särskilt torde det vara bekant, att de mindre fartygen sakna möjlighet att under isvintrar bana sig väg i Stockholms skärgård, och isvintern sträcker sig ända ner till Stockholm, och hela Bottniska viken är i regel varje år under vintern tillfrusen. En flotta, förlagd i Karlskrona, kan på kort tid uppnå Stockholm och där lämna det skydd, som eventuellt kan erfordras. Det har också sagts, att under den gångna vintern en stor del av vår kustflotta sökt sig ner till Karlskronas isfria hamn.

På senare tider hava flera utredningar rörande förläggning av flottstationen i Stockholm varit i pressen synliga, utredningar, som uppgå till mellan 30 å 40 miljoner kronor. Man kan förmoda, att dessa utredningar avse att göra Karlskrona till en obetydlig flottstation, och att förlägga flottans huvudstation till Stockholm. Jag kan icke förstå, att så betydliga kapital skulle behövas för att tillgodose flottans uppdelning genom halva flottan till Stockholm och den andra hälften i Karlskrona. Man har sökt efter platser vid Kaknäs och Torsbyfjärd med flera områden, och alla förslagen kräva betydligt kapital, och sällan har någon röst höjts för den frågan: »Skola vi överge den gamla beprövade Karlskronastationen, och skola vi finna oss i så betydande uppoffringar för att utvidga Stockholms station och fastslå, att Karlskronastationen väsentligen förringas?»

Jag har naturligtvis, då jag framfört dessa mina åsikter, icke velat uppträda med anspråk på auktoritet i flottfrågan. Det har alldeles icke fallit mig in. Men jag har i alla fall ägnat frågan uppmärksamhet och följt pressens uttalanden, så snart den behandlat våra flottspörsmål, varvid man särskilt här i Stockholm ofta förgäter betydelsen av en flottstation för södra Sverige i Karlskrona. Jag anhåller nu att få återropa ett uttalande av amiral Hjulhammar i ett föredrag, hållet år 1905 i Kungl. örlogsmannasällskapet. Han säger där på tal om Karlskrona station, att »ingen hamn skulle kunna ligga bättre till för ett ständigt hot mot blockerande styrkor och mot de förbindelselinjer, som äro bland de mest vitala för vårt land, nämligen de, som gå mot våra från havet minst skyddade delar av kusten och mot de rikaste av vårt lands provinser. Få hamnar i världen, om ens någon, erbjuda sådan lätthet vid försvarets ordnande med ringa medel och sådana möjligheter till offensiva initiativ med rör-

Ang. upprems-
ning av östra
farleden till
Karlskrona
(Forts.)

Ang. uppreisning
av östra
farleden till
Karlskrona.
(Forts.)

ligt försvar som Karlskrona.» I detta märkliga anförande har amiral Hjulhammar på ett klart och övertygande sätt påvisat den oerhörda betydelse, Karlskrona station har för vår flottas riktiga strategiska användning och olägenheten av att samman- draga hela vår flotta till ett visst område i vår långsträckt skärgård. Vidare anför amiral Hjulhammar uti sitt uttalande vid nämnda tillfälle en passus, där det heter: »Tungt skulle sannerligen deras ansvar bli, som utsatte landet för de vådor ett borttryckande av en av flottans förnämsta stödjepunkter i krig och fred skulle medföra. Tungt skulle även deras ansvar bli, som läte hela vår flotta hopdragas på en enda punkt på vår kust för att därifrån skydda allt, lämnande just våra mest sårbara kuster och landsdelar utan närbeläget och lätt anordnat skydd.» Det finnes kanske bland andra kammarens ledamöter de, som icke anse, att ett uttalande av en så framstående målsman för vår flotta, som amiral Hjulhammar, är tillräckligt i detta fall; men jag ber då att få nämna, att jag har ännu en målsman för samma intressen, och jag skall här tillåta mig åberopa även honom. Han var en känd skeppsbyggmästare här i detta land, en man, som förstod sig på praktiska värv kanske mer än mången annan, och som har inristat sitt namn i vår historia, särskilt sydligaste Sveriges, vilken landsände står i tacksamhetsskuld till honom; jag ber nämligen att få hänvisa till den store konungen Karl XI, som år 1680 anlade Karlskrona flottstation och byggde staden Karlskrona, just därför att han ansåg, att där befanns den bästa och lämpligaste platsen för den svenska flottan.

Herr talman! Jag har icke någon erinran att göra mot utskottets hemställan. Jag förstår mycket väl, att utskottet här haft goda skäl för sitt avslag. Det har helt säkert haft denna ännu olösta fråga i betraktande, då det underlätit att lämna bifall till framställningen. Jag är också övertygad om, att regeringens ledamöter i en, som jag hoppas, icke alltför avlägsen framtid kan föreslå riksdagen att fatta ett allvarligt beslut, var huvudstationen för den svenska flottan skall ligga, och icke låta denna fråga längre sväva i luften. Skall den ligga i Stockholm, då skall man bygga och utrusta en lämplig plats där, men skall huvudparten av flottan fortfarande ligga i Karlskrona, måste man vidtaga de åtgärder, som därav betingas.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Thore: Herr talman! Då huvudmotionären icke framställt något yrkande om bifall till sin motion, vill jag icke heller göra det, men jag anser mig dock böra taga tillfället i akt att särdeles kraftigt understryka vikten och nödvändigheten av, att detta uppreisningsföretag snarast kommer till stånd. Det är egentligen ur sjötrafikssynpunkt, som jag intresserar mig för frågan. Den ärade representanten för Karlskrona framhöll, att detta icke blott är ett lokalt spörsmål, utan faktiskt en mycket viktig fråga för sjötrafiken, och detta icke enbart i Karlskrona

skärgård och dess närmaste omgivningar, utan även för sjötrafiken utesluter hela svenska ostkusten. Ut i detta uttalande vill jag instämma. Jag tror knappast, att det finnes något upprensingsföretag vid våra kuster, som har så stor betydelse för kustfarten och den inrikes sjöfarten som just den nu föreslagna upprensningen; detta kanske icke så mycket för vägbesparingen som fastmer därför, att det område, som vi där ha utanför kusten från sjöfartssynpunkt sett är mycket utsatt för hårda vindar och svår sjö, så att den i fråga om farlighet kan jämföras med t. ex. bohuslänska kusten. Man har ofta exempel på, hur fartyg, som från Kalmarsund skola ned förbi denna punkt och vidare söderut, måst, särskilt om höstarna, ligga en längre tid och vänta. Det skulle således vara synnerligen fördelaktigt för kusttrafiken att få denna farled upprensad.

Ang. upprensning av östra farleden till Karlskrona.
(Forts.)

Nu framhålls i statsutskottets utlåtande, att man är något oense om, till huru stort djup man behöver göra upprensningen. Det är alldeles klart, att man kan lägga olika synpunkter på den saken, men jag är övertygad om, att majoriteten bland dem, som intressera sig för denna sak just ur den allmänna sjötrafikens synpunkt, skall kunna förena sig med motionärerna om ett djup av 4,5 meter, eller efter gammalt mått 15 fot, ty därigenom skulle fartyg upp till 15- å 1800 tons lastdrygheit kunna passera genom leden, vilken storlek är tillräcklig för den sjöfart, som vi ännu lång tid framåt ha att förvänta utesluter denna kust.

Jag har härmed velat framföra de synpunkter till förmån för motionen, som alldeles givet göras gällande från sjöfartshåll, och jag vill uttrycka den önskan, att vi ganska snart och helst nästa år få från Kungl. Maj:t emotse en proposition om denna sak, så att något härutinnan kan bli afgjort.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Då ingen av de föregående ärade talarna här haft något yrkande, kan det förefalla, som om man inte behövde offra någon tid på att bemöta dessa talare, men det har i alla fall, i anledning av vad som här anförts, synts mig, att frågan även bör vid detta tillfälle beläggas ur någon annan synpunkt, än som här gjorts gällande.

Den förste ärade talaren gjorde sina uttalanden i frågan ur sjömilitär- och ur sjöfartssynpunkt; den siste ärade talaren gjorde däremot sitt uttalande allenast ur sistnämnda synpunkt. Däremot uttalade sig den ärade talaren på Hålsingborgsbanken i denna fråga ur såväl sjömilitär synpunkt som sjöfartssynpunkt, varjämte han slutligen tog frågan till utgångspunkt för ett mycket vidlyftigt och ingående resonemang rörande vår flottas huvudstridskrafter böra vara belägna.

Vad detta sistnämnda spörsmål angår, skall jag ej tillåta mig ingå på den frågan något närmare. Jag vill endast säga det, att då denne ärade talare lade huvudsynpunkten på att flottan skulle erhålla en isfri hamn, utan att något alls fästa sig vid, vad som ur sjöstrategisk synpunkt kunde vara lämpligt, så

Aug. uppreisning av östra farleden till Karlskrona.
(Forts.)

var det nog ett något för enkelt sätt att ta på detta viktiga problem, och det förvånar mig icke alls, att den ärade talaren måste gå ända till Karl XI:s dagar för att få både den historiska och den sjöstrategiska utgångspunkten för sitt resonemang.

Jag medger, att frågan är av stor betydelse för handeln och sjöfarten, och jag skall icke bestrida, att frågan även ur sjömilitär synpunkt har stor vikt, men vad ingen av de föregående ärade talarna haft ett ord att nämna om är det, att ur sjömilitär synpunkt kräver en uppreisning av farleden befästningar, som gå till miljoner. Det är ingen, som alls aktat på denna sak, men det oaktat har man förebrått statsutskottet, att det här på rak arm icke velat utan vidare tillstyrka ett anslag på några hundra tusen kronor, fastän bakom ett sådant tillstyrkande ligga kostnader, som gå till miljoner. Detta tiger man med; det passar inte, och därför talar man inte om det.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att, såsom även den ärade talaren på Karlskronabänken medgivit, saken är föremål för utredning ifrån Kungl. Maj:ts sida. Ja, denna utredning är t. o. m. kommen till ett sådant stadium, att civilministern ligger i förhandling med vederbörande i Karlskrona, såsom även den ärade representanten på Blekingebänken bestyrkt. Men kan det vara lämpligt att nu pressa riksdagen till att så starkt engagera sig i denna sak, då frågan befinner sig i det skede, att den är föremål för förhandling mellan å ena sidan civilministern och å andra sidan vederbörande i Karlskrona? Så har det icke synts statsutskottet åtminstone, och det förefaller mig, att därvidlag är det de starkaste skälen, som tala för statsutskottets ståndpunkt. Karlskrona stad har stora fördelar av uppreisningen av farleden, och jag vill icke alls yttra mig rörande det belopp, som Karlskrona stad rättvisligen borde bidra med för att ernå denna uppreisning. Det förhåller sig nog så, att Karlskrona stad har stora fördelar av femte huvudtiteln och aspirerar på att få fortsätta på denna väg och måhända få än större fördelar av femte huvudtiteln, än vad den hittills haft.

Jag tror, att det icke är riktigt att tillvita de sjömilitära myndigheterna bristande intresse för lösningen av detta problem, såsom man gjort här under denna debatt. Men frågan är av den beskaffenhet, att det är icke blott en uppreisningsfråga, utan det är en mycket stor befästningsfråga, och därför är det icke en fråga om ett eller annat hundratusental kronor, utan en fråga om några miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ingvarson: Herr talman! Då jag begärde ordet för att angiva skälen, varför jag antecknat mig såsom reservant mot utskottets hemställan, gjorde jag det därför, att jag tänkte att med några korta ord försöka att bringa litet mera klarhet över denna fråga, än vad den synes ha. Men jag får bekänna,

att ju längre jag lyssnat på den debatt, som här förts, desto mer övertygad har jag blivit om nödvändigheten av att även anför vissa synpunkter gentemot de personer, som i själva sakfrågan ha förfäktat samma mening, som jag hyser.

Från alla håll synes det, som om man ville lägga in andra synpunkter i denna fråga, än vad man, enligt min uppfattning, verkligen bör göra. Så har det varit med försvararna av detta förslag, och så var det även med den ärade siste talaren, som bekämpade förslaget, och så har det varit jämväl på andra håll. För att börja med slutet, så vill jag, med anledning av vad herr Nilson i Örebro syntes vilja göra gällande, eller att denna fråga i så särskilt hög grad skulle vara ett Karlskronaintresse, att detta rent av överskuggade alla andra synpunkter, endast erinra därom, att herr Nilson därvid nog begår ett litet misstag, ett misstag av ungefär samma beskaffenhet, som han skulle begå, därest han förklarade, att vi kunna omöjligen tillåta, att ångfärjeförbindelsen mellan Sverige och Tyskland går över Trällebörg, ty det är uteslutande ett Trälleborgsintresse. Jag tror icke, att herr Nilson anförde någon sådan motivering den gången, när nämnda fråga här var före, ty lika oriktigt, som det är att i förra fallet tala uteslutande om ett Trälleborgsintresse, lika oriktigt är det att här orda om ett övervägande Karlskronaintresse. Att det i nyssnämnda fall verkligen förelåg ett Trälleborgsintresse, är ju uppenbart, liksom att det i detta fall förefinnes ett Karlskronaintresse, men att detta ortsintresse i någondera fallet skulle vara det övervägande, är fullständigt felaktigt. Detta är ett allmänt sjöfarts- och handelsintresse, och enligt min mening endast i underordnad grad militärt intresse.

Jag tillåter mig att här peka på tre synpunkter, som för mig varit avgörande, då jag tagit ställning till denna fråga. Den ena av dessa är den allmänna sjöfartens synpunkt. Vi ha nyss hört en representant för denna påvisa, vilken vikt han anser frågan ha i detta avseende, och det bör ju vara klart för litet var, att vid en kust så klippig och så ofta stormfylld som Blekingekusten där nere, omgiven som den är av skär på alla håll, vore det av en synnerligen stor betydelse att för den genomgående sjöfarten skaffa en väg, där den kunde passera mera trygghet mot oväder, än vad som för närvarande är möjligt, då icke blott segelfartyg, utan även ångare måste kvarligga i Kalmar eller ligga för ankar i sundet söderut icke blott ett utan flera dygn och vänta på sådant väder, att de kunna passera Utlängan och Utklipporna. Om man nu upprepar denna farled, skulle man möjliggöra för dessa fartyg att kunna gå genom Kalmarsund och sedan inomskärs fram till Ronneby i tämligen skyddat farvatten hela vägen. Fartygen skulle sålunda icke blott vara säkra, utan jämväl kunna uppnå en ofta synnerligen avsevärd tidsvinst. Ur ren sjöfartssynpunkt betyder alltså denna fråga mycket, och att den jämväl betyder mycket ur allmän kommersiell och handelssynpunkt, lär väl ingen kunna bestrida. Jag tror, att

Ang. uppreps-
ning av östra
farleden till
Karlskrona
(Forts.)

Ang. upprepning av östra farleden till Karlskrona.

(Forts.)

det bör kunna stå klart för en och var, att det ligger en hel del sanning i de argument, som herr Sommelius för en stund sedan anförde i detta avseende.

Slutligen vill jag påpeka ännu en omständighet, som för mig härvidlag varit av betydelse. Redan innan jag hade tillfälle att närmare sätta mig in i denna fråga, d. v. s. redan för en del år tillbaka, lade jag märke till, hurusom gång efter annan svåra sjöolyckor och strandningar förekommo på Blekinge östra kust. Det finnes utefter kusten från Kalmarsund och sedan vidare söderut längs kusten så långt man kan komma och dessutom även en bit åt väster icke någon enda plats, där stormdrivna fartyg eller haverister kunna söka nödhamn, utan ligger stormen på där, äro de ofta tillspillogivna, kastas mot land och krossas mot klipporna. Genom öppnandet av denna farled och genom den lotsstation, som finnes utanför dess utlopp, skulle det bliva möjligt att med den bogserhjälp, som där ständigt finnes redan nu, skapa en säkerhetsåtgärd för sjöfarten, som vore av särdeles stor betydelse och vilken, tror jag, av sjöfartens män skulle hälsas med mycket stor tillfredsställelse. Dessa äro de skäl, som för mig varit avgörande, då jag tagit ställning till denna fråga.

Nu har det från en rad talare med olika styrka anförts militära synpunkter såsom mer eller mindre betydelsefulla. Ja, även jag har haft tillfälle att tala med åtskilliga militärer om denna sak, och jag har därjämte sett åtskilliga mer eller mindre officiella uttalanden i saken, och jag har kommit till den övertygelsen, att dessa militära skäl möjligen en gång ha varit av betydelse, men att de i våra dagar ha en sådan i mycket underordnad grad och enligt många mening ingen betydelse alls. Dessa synpunkter väga således mycket litet. Men det är väl att märka, att motståndarna till förslaget ändock på grund av dessa militära synpunkter säga, att förslaget omöjligen kan bifallas. Senast har nu en sådan synpunkt anförts av herr Nilson i Örebro, som sökte visa, att en konsekvens av den här föreslagna åtgärden skulle bliva anläggandet av miljonbefästningar för farledens försvar. Nu vill jag därom först säga, att skola vi här i Sverige i likhet med vad fallet för övrigt är i alla andra länder aldrig våga oss på att tillvarataga våra naturliga tillgångar och våra resurser i skilda avseenden, därför att det möjligen kan hända, att det till följd därav på en och annan punkt skulle bliva nödvändigt att vidtaga militära rustningar, då finge vi förvisso lämna bra många av våra naturtillgångar utan att alls tillgodogöra oss dem. Samma invändning har tidigare rests och reses väl än mot tanken på Kapellskärsbanan. Jag skall nu icke diskutera den saken, men så mycket står det för mig klart, att är det meningen, att vi skola kringgärda oss med en mur och avstänga oss från världen endast av militära skäl, då kommer utvecklingen att hämmas, och följden därav kommer att bliva synnerligen kännbar. Det är en politik, som jag för min del icke vill vara med om.

Vad vidare angår den farhåga för befästningar, som man här talat om från skilda håll, vill jag endast ge uttryck åt den meningen, att jag först skulle vilja se svart på vitt på den saken, vilket jag ännu icke varit i tillfälle till. Jag har icke från vare sig militärt eller annat håll och knappast ens privat hört talas om den militäriska vådan härvidlag. Tvärtom har jag från militärt håll hört sägas, att någon sådan fara alls icke föreligger. Därmed må nu emellertid förhålla sig huru som helst; jag skall nu i alla fall icke vidare diskutera den saken. Jag vill endast säga, att om riksdagen begär en utredning, har jag för min del utgått ifrån, att denna skulle vara förutsättningslös, och då få vi se på dess resultat, när det här föreligger. Skulle det visa sig, att detta förslags genomförande skulle medföra nödvändigheten av befästningar, så står det väl riksdagen fritt att avvisa förslaget. För min personliga del vill jag nu liksom tidigare alldeles bestämt säga ifrån, att jag arbetat för genomförandet av detta förslag och att jag kommer att så göra till den dag, jag blir medveten om, att man verkligen tänker att i följd av detta förslags genomförande anlägga befästningar av ett eller annat slag. Ty om jag kommer under fund med, att detta är meningen, vilket jag hittills icke gjort, skall icke heller jag vara med om denna farleds upprensning. Då jag emellertid, som sagt, hitintills icke kunnat bli övertygad om, att man är betänkt på något sådant, och då det till och med från militärt håll försäkras motsatsen, har jag icke sett någon som helst fara i att här begära en utredning.

Jag vill till slut fästa herrarnas uppmärksamhet på, att motståndet mot detta förslag är ändå en liten smula besynnerligt, minst sagt, ty man är här oerhört rädd för att i en skrivelse till Kungl. Maj:t understryka den uppfattning, som riksdagen flera gånger uttalat om önskvärdheten av att få en utredning till stånd, men man är icke rädd för att godkänna den motivering för sin ståndpunkt, som statsutskottet här avgivit och där det faktiskt understrykes just samma synpunkt om det önskvärda i att en utredning kommer till stånd och förslag framlägges. Att skriva om saken, det vill man icke, men mot motiveringen ha inga invändningar rests, men väl mot att man skulle taga den konsekvens av motiveringen, som ligger i avlåtandet av en skrivelse.

Nu säger herr Nilson i Örebro, att herr civilministern allaredan underhandlar med Karlskrona stad. Ja, det är nog sant, men denna form för utförandet av ett sådant arbete kan jag icke finna vara den i alla avseenden lyckligaste. Helst skulle jag vilja se, att frågan återfördes till det plan, där den befamn sig, när riksdagen t. ex. behandlade den år 1914 och varifrån den nu förts något åt sidan genom det initiativ, som herr civilministern tagit. Det vare långt ifrån mig att här vilja rikta någon kritik mot honom därför; han har åtminstone visat god vilja att göra något åt frågan i dess nuvarande skede, och det är värt all aktning och allt erkännande. Jag hade dock önskat,

Ang. upprensning av östra farleden till Karlskrona.
(Forts.)

Ang. upprens-
ning av östra
farleden till
Karlskrona.
(Forts.)

att frågan kommit fram på det sätt, varpå den rätteligen bör här komma fram, och likaväl som riksdagen för några dagar sedan anslog 50,000 kronor för utredning rörande inrättande av vattenvägar, likaväl synes det mig vara en plikt för riksdagen att se till, att även den vattenväg, varom här är fråga, blir ordentligt undersökt, så att det blir klarlagt, vad man kan vänta av den och vilket gagn den kommer att medföra för det allmänna.

Såsom frågan nu ligger, har jag, herr talman, icke något yrkande att göra, men jag har velat begagna tillfället att framföra dessa mina synpunkter på frågan, vilka mycket litet örensstämma med de synpunkter, som de föregående ärade talarna här anfört.

Herr Kloo instämde häruti.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke alls tänkt begära ordet i denna fråga, men då en talare här riktat en förebräelse mot statsutskottet, för att det icke ägnat denna fråga något beaktande, vill jag tillbakavisa denna anmärkning, ty den är icke berättigad. Statsutskottet har nog ägnat denna fråga likasåväl som de andra frågor, som utskottet haft att behandla, vederbörligt arbete och uppmärksamhet.

Det förvånar mig ganska mycket, att den föregående talaren kom med det påståendet, vilket han var den förste, som jag hört framställa något dylikt, att icke upprensningen av denna farled är av militär betydelse. Jag trodde verkligen för min del, att en farled, som går in till en flottstation, väl alltid måste anses ha någon militär betydelse.

Vidare sade den ärade talaren, att han icke hört talas om, att det vore fråga om att anlägga befästningar för denna farleds försvar, därest densamma nu skulle bliva upprensad. Men i så fall måtte han icke vara så synnerligen intresserad av denna sak, som det låter, ty om han blott velat ägna något större uppmärksamhet åt densamma, skulle han av de kommittébetänkanden, som avgivits angående dylika befästningsfrågor, lätt kunnat få reda på, vad som erfordras i den vägen och att det är förenat med kostnader att uppföra dessa befästningar. Men detta blir ju alltid beroende på, huru upprensningen kommer att ske. Vill man t. ex. endast rensa upp farleden till ett djup av 4 eller 4,5 meter, behövas där kanske icke några befästningar och i varje fall blott mindre sådana, än om man skulle rensa till större djup. Jag kan dock aldrig tänka mig annat, än att om här skall komma en upprensning till stånd, densamma måste ske till något större djup, så att den flotta, som ligger där, kan ha nytta av farleden, och det lär väl icke komma ifråga, att riksdagen vill lämna en farled in till en flottstation, där man kan gå med stora fartyg, utan erforderligt skydd.

Nu säger samme talare, att riksdagen går ju in till Kungl. Maj:t med skrivelser i så många andra ämnen, och vad han här

begärt är endast en skrivelse, och det kan väl riksdagen vara med på. Såvitt jag emellertid kunnat läsa herr Ingvarsons motion, hemställer han där, »att riksdagen måtte dels för upprepning av östra farleden till Karlskrona för en beräknad kostnad av omkring 620,000 kronor på extra stat under sjätte huvudtiteln för år 1917 bevilja ett anslag av 100,000 kronor» etc. Är detta ett förslag om en skrivelse? Jag trodde, att det i alla fall var en begäran om ett anslag. Men så är det, när man söker snedvrida en fråga; då är man med på vad som helst. Men det är icke alltid som sådant lyckas. Jag får säga, att jag för min privata del är lika angelägen som någon annan, att denna farled verkligen blir upprepning, så att den kan bli till nytta för såväl vår flotta som handeln och sjöfarten i allmänhet. Det lär väl ingen kunna förneka, att det är en mycket viktig fråga för vår sjöfart att kunna komma in denna väg i stället för att behöva gå den yttre farleden runt kring kusten. Men, mina herrar, innan vi gå med på att bevilja detta anslag å 620,000 kronor, fordras det, att det föreligger en utredning om, dels huru denna upprepning bör ske, dels vad kostnaden därför kan bli och dels även vad de befästningar, som där möjligen kunna erfordras, komma att medföra i utgift för statsverket. Herrarna skola icke förundra sig över, att när denna sak ligger under utredning hos Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t för närvarande underhandlar med Karlskrona stad i just denna fråga, man här verkligen anser, att riksdagen bör ställa sig avvaktande och icke nu bevilja ett sådant anslag som detta.

Jag skulle liksom talarna från Blekinge, det säger jag upprätt, gärna se, att Kungl. Maj:t så snart som möjligt ville komma med en utredning i denna fråga, så att vi kunde se, vad kostnaden verkligen blir. Jag är fullt övertygad om, att därest det icke yppar sig alltför stora svårigheter, kommer riksdagen även att bevilja de medel, som erfordras för att få denna upprepning till stånd. Men vi skola icke söka snedvrida densamma på det sätt, som den siste ärade talaren gjorde.

Jag har intet annat yrkande att göra än på bifall på utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr Nilson i Örebro påstod i sitt anförande, att de befästningsanordningar, som skulle erfordras för den upprepade farledens försvar, skulle belöpa sig till ett belopp, som ginge upp till omkring en miljon kronor. Jag vet icke, varifrån herr Nilson i Örebro fått denna uppgift; jag har emellertid för min del från håll, som jag har anledning att lita på, fått den uppgiften, att, därest upprepningen skulle inskränka sig till det djup, som vi i motionen ifrågasatt, eller 1,5 meter, skulle det icke alls behövas några permanenta befästningar, utan endast provisoriska sådana, något som ju är något annat än miljonbefästningar. Men även om några permanenta befästningar skulle bli erforderliga, komma dessa att bli av den ringa om-

Ang. upprepning av östra farleden till Karlskrona.
(Forts.)

Ang. uppreisning av östra farleden till Karlskrona.

(Forts.)

fattning, att kostnaden därför skulle belöpa sig till ett ganska blygsamt belopp.

Herr Nilson i Örebro ansåg, att det skulle vara synnerligen olämpligt att avlåta en skrivelse i denna fråga till regeringen, då, som han uttryckte sig, Karlskrona stad ligger i förhandlingar med civilministern. Jag vill upplysa herr Nilson i Örebro om, att dessa förhandlingar inskränka sig till, att civilministern framställt förfrågan till Karlskrona stad, huruvida staden vill åtaga sig uppreisning av farleden under förutsättning av ett statsbidrag av 450,000 kronor, eller omkring två tredjedelar av kostnaderna, och på den frågan har staden avgivit det svar, som jag omnämnt i mitt förra anförande. Det är allt, som jag har mig bekant i fråga om förhandlingar med Karlskrona stad.

Herr Nilson i Örebro ville vidare bestrida mitt påstående, att de sjömilitära myndigheterna icke skulle visat erforderligt intresse för farledens uppreisning. Herr Nilson har dock icke kunnat bestrida den uppgift, jag lämnade i mitt förra anförande, nämligen att de sjömilitära myndigheterna väl påpekat risken av, att icke erforderliga farleder funnes vid Karlskrona, men underlåtit att framhålla möjligheten att genom uppreisning erhålla sådana farleder. Jag tillåter mig erinra om, att i försvarspropositionen under rubriken farleder uppreisningen av endast en farled för försvaret ifrågasattes, men detta gällde icke den farled, varom här är fråga, utan en helt annan. I försvarspropositionen framhölls, att alla övriga farledsuppreisningar, som kunde ifrågakomma — således jämväl denna — hade betydelse allenast för den allmänna sjöfarten. Detta torde väl visa, att de sjömilitära myndigheterna i mycket ringa grad intresserat sig för denna sak.

Herr Ingvarson: Herr talman! Endast några ord! Jag ber att få uttala min förvåning över, att den ärade talaren på Skånebanken nyss var så övertygad om, att jag hade fullständigt orätt, när jag icke kände till nödvändigheten av befästningar o. s. v. Nu har min granne snett framför mig citerat vissa yttranden, som gå i rakt motsatt riktning. Jag vet icke, vem av herrarna som har rätt, men för min del har jag vid skilda tillfällen bland annat år 1914 då denna fråga också förelåg, försökt sätta mig in i den, och jag har därunder kommit till den övertygelse rörande befästningsanläggningarna, som jag nu uttalat, vilket naturligtvis icke kan hindra, att andra meningar i detta avseende också kunna göra sig gällande. Jag har icke bestritt, att frågan jämväl kan hava någon militär betydelse, men jag har sagt, att meningarna bland fackmännen förefalla att vara synnerligen delade, och det är en uppfattning, som jag icke har anledning att frångå. Och slutligen vill jag säga, att anledningen, varför jag icke yrkat bifall till den i motionerna gjorda framställningen är den mycket enkla, att sedan motionerna väcktes,

har frågan delvis kommit i ett nytt läge därigenom, att från sjö-
fartshåll nya synpunkter hava förts fram rörande det djup, som
vore lämpligt, varav följer behovet av en förnyad utredning.
Det är då självklart, att man måste avvakta denna.

Ang. uppreis-
ning av östra
farleden till
Karlskrona.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Statsutskottets härpå föredragna memorial, nr 109, i anledning
av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 54 av sjunde
huvudtiteln gjorda framställning i fråga om inredningsarbeten i det
s. k. gamla kungshusets källarvåning, lades till handlingarna.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns häfter upptaget bevillningsutskot-
tets betänkande, nr 26, i anledning av väckt motion angående skrivelse
till Konungen i syfte att villkor om fullgjord skatteplikt må komma
till användning vid fastställande av kontrollföreskrifter för utminu-
tering av brännvin.

Ang. fullgjord
skatteplikt så-
som villkor för
inköp av
brännvin.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hän-
visad motion, nr 65, hade herr *E. A. Lindblad* hemställt, att riksdag-
en ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid fastställande av
kontrollföreskrifter för utminutering av brännvin även villkoret om
fullgjord skatteplikt måtte komma till användning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd.

Med biträdande av utskottets hemställan hade uti avgiven reser-
vation herrar *K. A. Nilson, Jeansson* i Kalmar, *Rune, Elof Ljung-*
gren och *von Hofsten* framlagt särskilt förslag till avfattning av ut-
skottets yttrande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr von Hofsten: Herr vice talman! Det föreliggande
spörsmålet i bevillningsutskottets betänkande nr 26 rör sig,
som herrarna finna, därom, huruvida betald skatt må kunna upp-
ställas såsom villkor för rätt att köpa brännvin. Såväl utskot-
tets som reservanternas kläm utmynnar ju i samma yrkande,
men skillnaden dem emellan är dock ganska betydande. Utskot-
tets mening sammanfattas huvudsakligen å sid. 6, där det heter:
»På grund av vad sålunda anförts är det, enligt utskottets me-
ning, varken påkallat eller lämpligt att i nykterhetens intresse
fastställa såsom regel, att fullgjord skatteplikt skall utgöra vill-
kor för rätt att inköpa brännvin. Därför kan utskottet, som,
enligt vad ovan angivits, ansett sig böra bedöma det föreliggande

Ang. fullgjord
skatteplikt så
som villkor för
inköp av
brännvin.

(Forts.)

förslaget uteslutande med hänsyn till dess värde ur nykterhets-synpunkt, icke förorda, att sådan lagstiftning kommer till stånd, som för genomförande av motionens syfte skulle erfordras.»

Vi reservanter förmena, att detta är ett alltför teoretiskt resonemang. Vi mena, att det är en verkligt praktisk nykterhetsåtgärd att förhindra de personer, som icke betala skatt till stat och kommun, att köpa brännvin. Redan den omständigheten att 49 av landets 124 brännvinsbolag beslutat att utestänga den person, som icke betalt kommunalskatt, från sådan rätt och att ytterligare 34 kommuner hava gjort framställning hos vederbörande bolag i samma syfte, visar, att åtgärden är praktisk och lämplig. Och det skulle vara ganska beklagligt, om dessa bolag, ifall andra kammaren nu bifaller utskottets hemställan, skulle anse sig förhindrade att behålla detta villkor. Emellertid är frågan beroende på myndigheternas åtgärder, och vi anse det därför lämpligt att avvakta prejudikat i frågan, innan vi direkt yttra oss, och vi ha därför kommit till samma kläm som utskottet.

Nu vill jag påpeka två faktiska förhållanden i situationen. Det ena är, att reservanternas front sträcker sig — jag begär icke någon indiskretion, om jag säger det — från herr Fabian Månsson även om denne senare icke direkt reserverat sig till herrar Elof Ljunggren, Rune, Jeansson i Kalmar och undertecknad. Man kan sålunda icke påstå, att detta är en partifråga, och jag må säga, att jag tycker, att det nästan skulle vara en behaglig situation att en gång komma till en fråga, som icke kan karakteriseras såsom en partifråga, då man möjligen kan tänka sig att kammarens ledamöter utan någon förutfattad mening prövar situationen.

Den andra faktiska omständigheten är den, att första kammaren bifallit reservationen.

Om nu prejudikatet skulle utfalla därhän, att myndigheterna finna, att denna åtgärd icke överensstämmer med gällande lagstiftning, hoppas jag för min del, att motionen återkommer, dock så lagd, som den även nu är, att bolag må vara oförhindrat men icke därför förpliktat att införa detta villkor.

På grund av vad jag sålunda anfört och i övrigt i reservationen är framhållet, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr Jeansson i Kalmar.

Herr Sjöberg: Herr vice talman! Det kunde vara överflödigt, att jag yttrade något efter herr von Hofstens anförande, men jag kan inte underlåta att säga några ord. Jag skulle helst vilja yrka bifall till motionen och detta av åtskilliga skäl. Såsom herrarna veta har en del brännvinsbolag i landet, som herr von Hofsten nämnde, ställt såsom villkor för inköp av brännvin fullgjord skatteplikt. Det är 49 bolag av landets 124, som stadgat detta villkor, och

det har tillkommit på grund av framställningar från vederbörande stadsfullmäktige. Och efter vad jag tror mig veta hava dessa stadsfullmäktige varit så sammansatta, att de bredare folklagren varit i dem mera avsevärt representerade. Vi hava i vår stad bland de bredare lagren, om jag så får uttrycka mig, hyst den förhoppningen, att vi skulle hava så stor makt i stadsfullmäktige, att vi skulle kunna göra en sådan framställning till vederbörande bolag, men vi hava icke haft dylik makt. Om man på något sätt kunde säga, att detta vore en klasslag eller att det skulle beröra enskilda personer eller en klass av människor någon förmån, kunna herrarna vara förvissade om att jag icke skulle höja min röst för bifall, men då jag icke anser, att det är någon förmån man berövar en människa genom att man avstänger henne från möjligheten att få inköpa brännvin, så har jag ansett mig vara oförhindrad att uttala mig för ett bifall till motionen.

Skulle man möjligen vilja spinna på den tråden, att man vore i färd med att stifta en klasslag, så vill jag fråga, om icke det mera är en klasslag det beslut, som kammaren fattade för några dagar sedan, att man skall avstänga militärer av manskaps grad från rätt att inköpa brännvin, vilket beslut första kammarens andra tillfälliga utskott inbjudit första kammaren att gå med på. Jag tror det vore synnerligen olyckligt, om man skulle få ett prejudikat från Kungl. Maj:t, enligt vilket här ifrågasatt villkor icke får bestämmas. Det i motionen återopade ärendet är återförvisat, som vi finna här och alla veta, till Konungens befallningshavande, men det återkommer väl till Kungl. Maj:t, och jag tror det vore olyckligt, om vi då finge ett sådant prejudikat, ty det är icke utan skäl, som man i en del städer vidtagit här ifrågavarande åtgärd. Har man i fattigvård och i kyrkoråd varit med om att varna sådant folk, som här åsyftas, så skall man ha funnit, att dessa personer icke äro vidare trevliga att ha att göra med. Av förut anført skäl hade jag helst, som sagt, önskat, att reservanterna yrkat bifall till motionen, men då så icke är fallet, och då man kan ha hopp om att det skall gå därhän, att det blir ett sådant prejudikat, att det icke kommer att förbjudas att stadga dessa villkor, så anser jag mig böra yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr von Hofsten m. fl.

Jag ber alltså, herr talman, att få instämma i det av herr von Hofsten framställda yrkandet.

I detta anförande, under vilket herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Johanson* i Gäre.

Härpå yttrade

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Jag har för min del icke deltagit i behandlingen av denna fråga inom utskottet, men i egenskap av suppleant har jag varit närvarande där, och då flera av dem, som deltagit i det beslut, som utskottet kommit till, icke äro närvarande, skall jag be att få framföra några av de synpunkter, som varit avgörande för majoritetens uppfattning.

Ang. fullgjord
skatteplikt så-
som villkor för
inköp av
brännvin.
(Forts.)

Ang. fullgjord
skatteplikt så-
som villkor för
inköp av
brännvin.
(Forts.)

Vid första påseendet är det naturligt, att reservanternas och särskilt den siste talarens uppfattning kan synas vara mycket tilltalande och förmånlig, men när man tränger något längre in i frågan, kommer man till ett annat resultat och frågar sig, huruvida det överhuvud kan anses vara så särdeles välbeträkt, att tillstyrka en lagstiftning i en sådan sak, avsedd för hela riket. Denna fråga gäller nu, som var och en känner, det införda kontrollsystemet. Detta system innebär, att i varje särskilt fall, då en person anhåller att få inköpsbevis, han blir föremål för en personlig undersökning, och denna personliga undersökning kan mycket väl omfatta ett uttalande av, huruvida han regelbundet eller oregelbundet fullgjort sin skatteplikt till stat och kommun. För min del skulle jag, om jag deltagit i detta ärendes behandling, varit enig med utskottsmajoriteten däri, att en lagstiftning av detta slag för hela landet skulle vara synnerligen olämplig. Däremot tror jag det icke vara ur vägen, att det i detta avseende medges den rätten i vissa fall, att kommuner och bolag var för sig få handla och besluta, som förhållandena ligga på olika orter och i olika distrikt. Man måste taga hänsyn till, att det som med lätthet och med mycket liten ovilja i detta avseende kan genomföras på en plats, kan vara förenat med stora svårigheter på en annan ort inom riket, och just ur denna synpunkt har jag för min del kommit till samma slutresultat som reservanternas. Däremot kan jag icke godkänna deras motivering, som går ut på ett sympatiuttalande till förmån för en generell föreskrift i detta avseende för hela riket.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen, men med betonande av, att jag härmed icke avser något sympatiuttalande för en framtida lösning i den riktning, som den förste talaren framhållit.

Herr talman! Jag har sökt att i någon mån belysa de motiv, som för utskottsmajoriteten varit avgörande, då det gällt att intaga ställning till den föreliggande frågan.

Herr Svensson i Eskilstuna instämde häruti.

Herr von Hofsten: Herr talman! För att icke något missförstånd skall vara rådande, ber jag få säga den siste talaren, att det uttalande, som han gjorde, nämligen att de olika bolagen borde äga rätt att handla så, som kunde synas bäst passa å olika orter och i olika fall, överensstämmer med vad vi reservanter åsyftat. Vi ha nämligen i reservationen visserligen föreslagit, att motionen icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, men också velat uttryckligen betona, att därigenom icke avses att åstadkomma, att ifrågavarande bolag skola anse sig förhindrade att bibehålla fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa brännvin. Det skäl, som den föregående talaren anförde, talar sålunda för bifall till reservationen. Det är just denna rörelsefrihet, som vi velat giva dessa bolag. Vi ha icke velat binda dem med lagparagrafer, så att de skulle anse sig

skyldiga att tillämpa detta villkor. Den siste talarens anförande stärker ytterligare våra skäl.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Ang. fullgjord
skatteplikt så-
som villkor för
inköp av
brännvin.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr tal-
mannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan
samt vidare på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen,
fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda pro-
position.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kost-
nadsfri ledighet åt förste kontrollörerna vid sockerraffinaderierna i
riket; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning om ändrad lydelse av §§ 13, 14 och 19 i förordningen den
15 november 1907 om frihamn och förordning om ändrad lydelse av
§§ 13, 15 och 19 i förordningen den 20 december 1912 om frilager;
samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen angående sparbanker den 29
juli 1892 och till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 18 sep-
tember 1903 angående tillsyn å vissa penninginrättningar, som driva
sin rörelse utan av Konungen stadfäst reglemente;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående er-
sättning från beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond åt av-
lidne barberaren I. A. Dahlins änka Netty Magdalena Dahlin, född
Svedberg, och fem minderåriga barn; och

nr 41, i anledning av väckt motion om tillägg till gällande reg-
lemente för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och ut-
låtanden hemställt.

§ 5.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion angående pension åt förra poststations-
förestånderskan Anna Broberg.

*Ang. pension
åt förra post-
stationsföre-
stånderskan
A. Broberg.*

I anledning av en inom andra kammaren av herr Olsson i Blä-
dinge väckt motion, nr 94, om beviljande åt förra poststationsförestän-
derskan Anna Broberg av en årlig pension av 700 kronor hemställd
bankoutskottet, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats,

*Ang. pension
åt förra post-
stationsföre-
stånderskan
A. Broberg.
(Porte.)* att riksdagen måtte medgiva, att f. d. poststationsförestånderskan änkan Anna Broberg, född Lundberg, måtte från och med månaden näst efter den, under vilken hon erhöle entledigande från sin anställning i postverket, äga att under sin återstående livstid å postverkets pensionsstat uppbära ett årligt understöd av femhundra kronor.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Olsson* i Blädinge, som föreslagit, att riksdagen måtte — — — (lika med utskottet) — — — årligt understöd av sexhundra kronor; samt

av herrar *K. J. A. Gustafsson, Montgomery* och *Vahlquist*, vilka instämt med herr *Olsson* i Blädinge.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Olsson* i Blädinge, som anförde: Herr talman! Jag har varit nog djärv att emot utskottets beslut angående denna pensionsfråga avgiva min reservation. Jag skulle emellertid icke gjort detta, därest jag icke känt mig starkt manad därtill. Den kvinna, varom här är fråga, har nu på 23:e året varit anställd i postverkets tjänst och innehar ännu sin befattning som dispositionsbiträde med en årlig lön av 1,050 kronor. Emellertid har hon till följd av obotlig sjukdom blivit oförmögen att sköta sin befattning, och är det då icke tänkbart, att hon under någon längre tid kan få uppbära denna löneförmån. Som hon enligt samstämmiga intyg är alldeles medellös, torde det vara rätt och tillbörligt, att hon får en pension, som tillförsäkrar henne hennes nödtorftiga livsuppehälle, när hon nu oförvällande måste i förtid lämna sin befattning. Utskottet har ju också i princip godkänt detta genom att tillstyrka denna pension å 500 kronor. Med hänsyn såväl till hennes långa, oförvitliga tjänstetid, vilken är bestyrkt och väl vitsordad av de båda postmästarna på platsen, som även hennes iråkade obotliga sjukdom, anser jag, att behjärtansvärda skäl tala för en något högre pension än den, utskottet föreslagit. Vål hälften av detta belopp går åt, enligt vad jag erfarit, till den person, som sköter henne, och det återstående beloppet är väl bra litet, om det skall räcka till för hyra, uppvärmning av bostaden och hennes levnadsbehov i övrigt.

Jag tillåter mig vädja till kammarens medkänsla för den hjälplösa sjuka och ber, herr talman, att få yrka bifall till det belopp, jag i reservationen föreslagit, nämligen 600 kronor.

Vidare yttrade

Herr *Vahlquist*: Herr talman! Jag skall endast be att med ett par ord få uttala den förhoppningen, att herr *Olssons* i Blädinge reservation, i vilken jag instämt, måtte av kamma-

ren godkännas. Förhållandena äro verkligen i det föreliggande fallet så ömmande och behjärtansvärda, att jag hoppas och tror, att denna billiga begäran skall bifallas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

*Ang. pension
åt förra post-
stationsföre-
ständerskan
A. Broberg.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren den av herr Olsson i Blädinge avgivna vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Härefter förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckt motion angående extra ordinarie lärares vid kommunalt gymnasium rätt till tjänstårsberäkning.

*Ang. extra
ordinarie
lärares vid
kommunalt
gymnasium
rätt till tjänste-
årsberäkning.*

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets behandling hänvisad motion, nr 74, hade herr *Lindley* hemställt, att e. o. lektor och extra lärare vid de kommunala gymnasierna i riket, vilken vunne anställning vid statsanstalt, måtte vid beräkning av tjänstår för erhållande av pension få tillgodoräkna sig de tjänstår efter år 1916 han varit anställd som lärare vid kommunalt gymnasium, dock att honom icke måtte tillgodoräknas mera än 15 sådana tjänstår.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr *Lindley*: Herr talman! Den omständigheten, att ett enhälligt bankoutskott avstyrkt den av mig avgivna motionen om rätt till ändrad tjänstårsberäkning för lärare vid kommunalt gymnasium skulle ju kunna föranleda, att jag icke skulle göra något yrkande om bifall till motionen. Jag har också varit tämligen tveksam, huruvida något sådant borde göras, då, som jag nämnde, utskottet står absolut enhälligt härvidlag. Men ju mer jag tänkt på den föreliggande frågan, desto mer har jag insett, att, då dessa gymnasier ha en så stor uppgift att fylla och erfarenheten visat att det varit förenat med tämligen stora svårigheter att få lärarkrafter till desamma, till stor del beroende på gällande bestämmelser angående tjänstårsberäkningen i fråga om pension, jag bort säga några ord till förmån för motionen.

Det yttrande, som utskottet infordrat från läroverksöverstyrelsen ger tydligt vid handen, att läroverksöverstyrelsen som sådan till alla delar erkänner riktigheten av vad som framförts i motionen. I motionen, påvisas att vissa svårigheter visat sig i fråga om lärarpersonalens anskaffande. Läroverksöverstyrelsen yttrar härom bland annat: »I de olika kungl. brev, genom vilka upprättandet av dessa kommunala gymnasier medgivits, föreskrives — med undantag vad angår det oberoende av realskolan anordnade kommunala gymnasiet i

Ang. extra
ordinarie
lärares vid
kommunalt
gymnasium
rätt till tjänste-
årsberäkning.
(Forts.)

Landskrona — såsom behörighet för extra ordinarie lektorsbefattning vid dessa läroanstalter filosofie licentiatexamen jämte provårskurs, dock med rätt för överstyrelsen att härifrån medgiva undantag.» Därefter tillägger överstyrelsen, att dylika undantag i ett ganska stort antal fall blivit medgivna, för att man skulle erhålla lärarkrafter till de kommunala gymnasierna. Man säger också längre fram, att »den egentliga orsaken till de svårigheter, som möta de kommunala gymnasierna, vare sig det gäller lärarrekruteringen eller upprätthållandet av kontinuiteten i undervisningen, ligger i öppen dag. Den omständigheten, att kommunerna avlöna sina extra ordinarie lektorer med ett arvode, som med ett tusen kronor överstiger de extra ordinarie läroverkslärares arvode och den reella adjunktslönen i första lönegraden, kan ej uppväga förlusten av rätten att räkna pensionsår och lönetur för de lärare, som äga kompetens till lärartjänst vid allmänt läroverk».

Det ligger ju i tämligen öppen dag, att då dessa lärare, som varit anställda vid de kommunala gymnasierna, sedan inträda i statens läroanstalter, så tillgodogör sig staten den kompetens, som de förvärvat sig under denna sin tjänstgöring vid de kommunala gymnasierna, och då anser jag det vara rättvist, att de även få tillgodoräkna sig sina tjänstår från denna anställnings början.

En skolman har, sedan han tagit del av min motion, i ett brev till mig sagt följande, som jag skall be att få andraga. Han skriver: »Det allra egendomligaste med denna fråga är, att såvitt jag förstår, den ej skulle kosta staten ett öre, ty jag antar, att statsbidraget till läroverkslärares pensionering beräknas och utanordnas efter de *ordinarie* lektoraten och adjunkturerna. Staten känner sålunda ej av historien, förrän våra lärare bli ordinarie vid statsläroverk, och då skola de ju även med nu gällande bestämmelser få pensionsrätt och börja att bidraga till sin pensionering. Den enda skillnaden blir då, att de få pension till större belopp, än deras antal tjänstår i stats-tjänst berättigar dem till. Om t. ex. en person kommer direkt från provåret till ett kommunalt gymnasium, stannar där tio år, sedan blir ordinarie lektor i statsläroverk och avgår efter ytterligare 25 år, får han med nu gällande bestämmelser endast $\frac{25}{35}$, d. v. s. $\frac{5}{7}$ av den pension han skulle få, om den nu åsyftade förändringen kommer till stånd. Detta dock endast under förutsättning, att hans avgång orsakas av otjänstbarhet, sålunda av sjukdom eller därav, att han uppnått 67 års ålder; det senare skulle ju förutsätta, att han kommit in på lärarbanan först vid 32 års ålder, vilket ju är ytterligt sällsynt. För en man, som vid t. ex. 24 års ålder börjar lärarbanan med tjänstgöring i tio år vid gymnasium, därefter blir ordinarie lektor i statsläroverk och tjänstgör, tills han blir pensionsmässig (67 år), utgör pensionen med nuvarande bestämmelser $\frac{33}{35}$ av vad den skulle bli efter den nu åsyftade förändringen, således i normala fall 230 kronor om året för kanske ett tialt lärare. — Orsaken till att jag antagit tjänstgöringen vid gymnasiet till tio år är, att denna tid är den längsta, som man kan beräkna att få behålla dem. Efter den tiden äro de tämligen säkra på ett ordinarie lektorat och taga då detta hellre

för lönegradernas skull. Stanna de kortare tid, blir statens förlust mindre. Härtill kommer den i motionen påpekade omständigheten, att staten drager full nytta av den erfarenhet, de förvärvat under sin kommunala tjänstgöring.»

Vi höra här, hur denne man, en rektor vid ett sådant kommunalt gymnasium, ser på saken. Läroverksöverstyrelsen har också samma uppfattning, men utskottet, som ju mycket välvilligt har avstyrkt motionen, har måst göra det på grund av de principiella omständigheter, som det anser här spela in. Jag beklagar livligt, att så är fallet. Man måste ju medgiva, att dessa kommunala gymnasier böra betecknas som ett led i en mera demokratisk skolpolitik, och då är det så mycket mera beklagligt, att utskottet av principiella skäl skall nödgas avstycka motionen och försvåra möjligheterna att anskaffa kompetenta lärare till dessa kommunala gymnasier.

Med anledning av vad jag anfört anser jag mig, herr talman, böra yrka bifall till motionen.

Herr *Pettersson* i Södertälje instämde häruti.

Herr *Vahlquist*: Herr talman, mina herrar! Som den föregående ärade talaren framhöll, är det av principiella skäl, som utskottet icke ansett sig kunna gå med på motionen. Jag vill dock säga, att inom utskottet funnos rätt starka sympatier för det föreliggande förslaget, men ju mer man satte sig in i förhållandena, dess mer stod det klart, att man icke vågade, åtminstone i det skick, vari frågan nu förelåg, gå med på förslaget.

Det har som ett skäl för att låta dessa lärare tillgodoräkna sig sina tjänsteår vid de kommunala gymnasierna, då de sedermera anställas vid statens läroanstalter, åberopats den ställning, lärarna vid de kommunala mellanskolorna i detta avseende intaga. Jag vill dock framhålla, att det därvidlag är en väsentlig skillnad. I 1911 års beslut rörande dessa lärare vid de kommunala mellanskolorna heter det, att »den ordinarie ämbetslärapersonalen vid kommunala mellanskolor skall vara delaktig i såväl folkskollärarnas pensionsinrättning som folkskollärarnas änke- och pupillkassa», och att »därest ordinarie ämneslärare, manlig eller kvinnlig, vid kommunal mellanskola utnämnes till ordinarie adjunkt vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium, han må för uppflyttning i högre lönegrad som adjunkt tillgodoräkna sig de tjänsteår utöver tre, han, efter vunnen behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, intjänat i sin befattning som ordinarie lärare vid kommunal mellanskola; dock att honom icke må tillgodoföras mer än tio dylika löneår; att vid dylik övergång folkskollärarnas änke- och pupillkassa skall till lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa erläggas det belopp, vartill det matematiska värdet av de för eller av vederbörande lärare gjorda insatser uppgår».

Således få lärarna vid de kommunala mellanskolorna be-

*Ang. extra
ordinarie
lärares vid
kommunalt
gymnasium
rätt till tjänste-
årsberäkning.*

(Forts.)

Ang. extra
ordinarie
lärares vid
kommunalt
gymnasium
rätt till tjänste-
årsberäkning.

(Forts.)

reda sig denna förmån genom pensionsavgifters inbetalning till vederbörande pensionsinrättning. Det är alltså en avsevärd skillnad mellan dessa lärare och dem frågan nu avser.

Till slut vill jag erinra om, att frågan varit under behandling i riksdagen år 1907, men riksdagen avslög då densamma. Även om man kan hysa sympatier för förslaget, så finnes det dock enligt mitt förmenande och enligt utskottets åsikt icke någon möjlighet att för närvarande bifalla detsamma.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. pensions-
tillägg åt
vissa länsmän.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion angående pensionstillägg åt vissa länsmän.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 171, hade herrar *Welin* och *Carlson* i Herrlunga hemställt, att riksdagen måtte besluta, att de f. d. länsmän, som med pension avgått från sin tjänst före 1915, skulle från och med 1917 åtnjuta ett extra pensionstillägg av 600 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Häremot hade herr *Carlson* i Herrlunga reserverat sig.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade

Herr *Welin*: Herr talman, mina herrar! Den sak, som det här är fråga om, rör äldre f. d. länsmän. Dessa fingo sina löneförhållanden reglerade så långt tillbaka i tiden som år 1878, och därför äro också pensionerna bestämda därefter. Pensionen för dessa äldre f. d. länsmän utgör 1,200 kronor om året. Det är ju klart, att de pensioner, som fastställdes i så avlägsen tid, skola visa sig vara mycket otillfredsställande med hänsyn till nuvarande förhållanden. Det är ju rent orimligt att begära, att de, som kunde nöja sig med en pension på 1,200 kronor år 1878, skola reda sig på denna under nuvarande tider, framför allt under de dyra tider, som för närvarande råda.

Att beloppen äro ganska ringa, förstår man därav att en stationskarlsförman åtnjuter en pension av 1,260 kronor, således 60 kronor mer än vad dessa länsmän hava. Vi känna ju

till, att länsmännen hava ett ganska besvärligt och ytterst obehagligt göra, och att deras samhällsställning ställer ganska stora fordringar på dem. Det förefaller därför, som om det vore rätt naturligt, att de finge en pension, som något svarar emot de levnadsförhållanden, i vilka de leva, och det besvärliga och ytterst obehagliga arbete, de hela sitt liv fått syssla med.

Det har också varit en strävan hos länsmännen att få sina pensioner höjda, men hela saken har strandat på försumpningen av frågan om omändring av Fögderiförvaltningen. I avvaktan på denna omändring hava de gamla länsmännen fått nöja sig med den pension, som bestämdes för så länge sedan som 1878. Nu har ju Kungl. Maj:t funnit, att det icke går an att stanna vid de gamla siffrorna från 1878, och därför föreslog Kungl. Maj:t år 1914, att pensionerna skulle höjas för de länsmän, som avgingo 1915, till 1,800 kronor. Det förefaller, som om det vore ganska rimligt, att de länsmän, som avgingo före år 1915 skola komma i åtnjutande av samma pensioner, som tillkomma dem, som avgingo 1915. Detta är så mycket mer befogat, som den kommitté, vilken haft frågan om fögderiförvaltningens omorganisation om hand, på sätt och vis förespeglat dessa äldre länsmän, att de skulle komma i åtnjutande av den höjda pension, som skulle bli en följd av lörens höjning.

Det här föreslagna pensionstillägget kommer icke att röra sig om några särdeles avsevärda belopp. Hela antalet länsmän, som det här är fråga om, utgör endast 31, och alla äro ganska gamla. Det kan därför icke bli så särdeles betungande för staten att höja pensionerna åt dessa.

Man kan icke fullt jämföra de förhållanden som råda ifråga om länsmännen med förhållandena inom andra kårer, där det under de senaste årtiondena varit en ständig uppflyttning till högre löneförmåner och därmed till högre pensioner. Endast länsmännen och lantstatstjänstemännen hava fått stanna kvar under de gamla förhållandena i avvaktan på den reglering, som jag förut talat om. Därför synes det mig vara ganska behöfligt, att statsmakterna göra, vad de kunna, för att avhjälpa de missförhållanden, som uppkommit genom den stagnation som inträtt beträffande denna kår.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig och herr Carlsson i Herrlunga väckta motionen.

Herr Adelsvärd: Herr talman, mina herrar! Det är helt naturligt, att den ärade motionären velat tala för sin motion och sökt angiva skälen för sin ståndpunkt. Men jag tror, att jag blott behöver hänvisa till den korta motiveringen i utskottets betänkande, för att det måste erkännas, att man givit tillräckligt starka skäl för den ståndpunkt som utskottet intagit.

Det kan icke vara lämpligt att bifalla förslaget om höjda pensioner, då det gäller en kår, för vilken lönerreglering är förestående. Det synes mig uppenbart, att detta icke kan vara lämpligt; och en-

Ang. pensions-
tillägg åt
vissa länsmän.
(Forts.)

Ang. pensions-
tillägg åt
vissa länsmän.

dast detta skäl torde vara tillräckligt för att försvara utskottets framställning, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

(Forts.)

Herr Carlsson i Herrljunga: Herr talman! Då jag har underskrivit denna motion och även reserverat mig mot det slut, vartill utskottet kommit, anser jag mig böra säga några ord här.

För min del har jag ansett det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att de här gamla före detta länsmännen bliva i pensionshänseende jämställda med dem, som avgå efter år 1915. Nu säges det ju här, att en lönereglering är förestående, och med den kanske också andra bestämmelser bliva fastslagna rörande den kategori statstjänare det här är fråga om. Men innan saken blir ordnad, så torde kanske en stor del av dessa redan hava gått ur tiden, och då få de följaktligen ingen nytta därav. Utskottet har ju, såsom synes av föreliggande betänkande, motiverat sitt avslagsyrkande mycket välvilligt, men om motiveringen är aldrig så välvillig, så hava dock de pensionärer, vilka det här är fråga om, ingen direkt nytta därav, så vackert det än låter, utan de få under nuvarande svåra förhållanden söka klara sig så gott de kunna på sina låga pensioner.

Nu har man också framhållit, att det är behovsprincipen, som bör vara grundläggande för förhöjningen av pensioner här. Jag kan emellertid icke finna, att detta krav framställdes i Kungl. Maj:ts förslag vid 1914 års senare riksdag, utan detta förslag, som också blev av riksdagen antaget, var generellt över hela linjen, d. v. s. lika för alla, oavsett deras ekonomiska förhållanden.

Jag anser, att goda skäl tala för ett bifall till motionen, och jag tillåter mig därför att instämma i det yrkande om bifall till motionen, som min kamrat, herr Welin, förut framställt.

Häruti instämde herr *Andersson* i Stårte.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad utskottets ärade vice ordförande yttrade därom, att lönereglering omedelbart förestode för den kår, varom här är fråga. Han menade kanske icke så, ty för förutvarande länsmän förestår ingen lönereglering. Den saken är klar.

Jag måste uttala mitt tack till motionärerna, som framför denna fråga, men nog tror jag vi få lov att gå en annan väg än den motionärerna anvisat. Så gärna jag än velat vara med om ett bifall till förslaget, måste jag dock fästa mycken vikt vid de principiella betänkligheter, som utskottet anfört. Jag skulle till de pensionerade länsmännens tröst vilja säga, att jag hoppas på, att när dessa komma in till Kungl. Maj:t och begära en påökning i sin pension på samma sätt som en del andra tjänstemän gjort, t. ex. en del av våra förste lantmätare, även dessa personers begäran skall bliva bifallen, och att det är mycket möjligt att de som äro behövande skola kunna få till och med mera än vad motionärerna föreslagit, ty så pass höga äro lönerna för länsmännen föreslagna i de nya

förslagen. Två förslag äro nämligen uppgjorda, som icke skilja sig så väsentligt i löneavseende. Jag vill endast ha sagt detta på det att dessa länsmän varom här är fråga, på grund av det avslag på motionärernas framställning, som nu utan allt tvivel blir riksdagens beslut, icke må känna sig alldeles förbisedda och för att fästa uppmärksamheten på, att det står en väg öppen för dem. Jag tror, att det är säkrast för dem att nå målet på det sätt, som jag skulle vilja förorda, nämligen att de i varje särskilt fall gå in till Kungl. Maj:t. Det är ett trettiotal det gäller, och om vi haft en tillförlitlig utredning om deras ekonomiska förhållanden, så skulle jag för min del mycket gärna varit med om bifall. Men nu ha vi ingen sådan utredning, och därför nödgas jag, fastän icke med någon värme, yrka bifall till utskottets förslag. Jag har emellertid, som sagt, velat anvisa en väg åt dem bland dessa länsmän, som äro i synnerligt behov av ökad pension, och den vägen har också utskottet i viss mån pekat på. Någon större tröst ha de icke av den pågående löneregleringen, det vill jag betona, ty den löneregleringen berör dem icke i något annat avseende än att det blir högre pensioner för de länsmän, som komma in i den nya löneregleringen. Det är den enda tröst dessa kunna ha.

*Ang. pensions-
tillägg åt
vissa länsmän.
(Forts.)*

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Då det blivit debatt om denna fråga, kan jag icke underlåta att säga några ord, då jag icke deltagit i dessa ärendens behandling i utskottet.

För min del får jag förklara, att jag har haft stora sympatier för denna motion, och jag kan icke annat än beklaga, att denna fråga om förderiförvaltningens omorganisation dragit så långt ut på tiden och dragit med sig en hel mängd av andra frågor, däribland denna pensioneringsfråga, så att icke dessa gamla länsmän ha kunnat komma i åtnjutande av någon bättre ställning än vad de gamla lönebestämmelserna tillerkänna dem. Det förhåller sig ju så som motionärerna i sin motion ha framhållit, att många statstjänare som stå i en mycket mera underordnad ställning än dessa ha en väsentligt högre pension än dessa länsmän ha. Men av de skäl, som statskontoret har anfört i sina korta ord och de skäl som utskottet här påpekat, kan man naturligtvis icke på rak arm bevilja dessa medel. Det är dock ett ganska stort belopp frågan gäller, ty om dessa trettioen länsmän skulle få ytterligare 600 kronor var, så skulle det ju bli 18,600 kronor, som statsverket skulle få lov att vidkännas i form av pensioner åt dessa. Jag skulle emellertid vilja, herr talman, uttala samma förhoppning, som herr vice talmannen, nämligen att när denna kår, dessa gamla länsmän, komma in till Kungl. Maj:t med en framställning, det måtte verkställas en utredning och förslag framläggas om att något förbättra deras ställning.

Jag har blott velat anföra detta och finner icke möjligt för närvarande att kunna gå med på motionen, utan måste naturligtvis av de skäl, som äro anförda av statskontoret och utskottet, yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. pensions-
tillägg åt
vissa länsmän.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr tal-
mannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena,
biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. påbygg-
nad av riks-
dagshuset.

Bankoutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av fullmäktiges i
riksgåldskontoret förslag angående utredning rörande ifrågasatt på-
byggnad av riksdagshuset, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Kristensson: Herr talman! Oaktat jag icke har
annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, tillåter jag
mig dock göra ett par uttalanden.

Jag skulle för min del önska, att detta ärende, då det nu går
till utredning i överintendentsämbetet, icke måtte allt för myc-
ket fördröjas, enär en ganska stor besparing för statsverket åstad-
kommes genom denna påbyggnad på riksdagshuset.

Dessutom vill jag understryka, vad utskottet här yttrar, att
då nu frågan om till- och ombyggnad av riksdagshuset skall göras
till föremål för utredning, överintendentsämbetet måtte beakta
tidigare förslag ifråga om ombyggnad av riksdagshuset och ifrå-
ga om utnyttjande av lokalutrymmet här. Jag tänker alldeles
särskilt på det förslag, som nu ligger utarbetat om ett centralt
förvaltningsbibliotek, som, om det blir realiserat, kommer att
för statsverket medföra en årlig realbesparing på bortåt 75,000
kronor av litteratur, som nu icke tillvaratages för statsverkets
behov. Visserligen ha kommitterade i sin uträkning om det lokal-
utrymme, som själva bokbeståndet skulle taga, ansett, att om tret-
tio år åtskilliga lokaler i vinden skulle behövas för detta biblio-
tek, men jag tror icke, att det förslag, som nu föreligger till ut-
nyttjande av vindsutrymmena, behöver komma i någon kontakt
med detta förslag, utan att de mycket väl kunna samarbetas.

Sedan är det, herr talman, ett tredje önskemål jag har. Jag
undrar, om det icke skulle vara möjligt för överintendentsäm-
betet att åstadkomma, att en del krimskrans, som finnes här up-
pe på huset, borttoges, så att riksdagshuset finge ett något
värdigare utseende.

Herr Tengdahl: Herr talman! Det önskemål, som herr
Kristensson slutade med, är nog litet svårt att realisera. Om
en byggnad är misslyckad från början, så lär det ej gå för sig att
godtyckligt taga bort litet småsaker här och litet där och tro
sig därigenom ha gjort om den efter nutidens fordringar och
begrepp.

Jag skall be, herr talman, att få framhålla vikten av, att i
överensstämmelse med utlåtandets mycket vida kläm vederböran-
de taga denna sak på en gång tillräckligt vidsträckt och dock
tillräckligt försiktigt. Vad beträffar tillbyggnaden av en vå-
ning, så är det påtagligt, att den icke är tillräcklig om, såsom

jag hoppas, en omorganisation av riksdagsarbetet medför kanske fördubbling av utskottens antal, något som väl i längden knappast torde kunna undvikas. Arkitekten ställer i utsikt 16 till 18 större och mindre rum. Enligt en hastig uträkning skulle dessa icke bli mera än i medeltal 55 kvadratmeter. Påtagligt är i alla händelser, att dessa rum icke böra iordningställas med lättväggar innan man har något så när klart för sig, hur stora utrymmen som behövas, och då är man återigen inne på omorganisationsfrågan. Särskilt vill jag påpeka vikten av att man icke bestämmer sig för den nya våningen utan att först ha gjort en provisorisk taktäckning, en slags modell på olika delar av huset och på kanske 20 till 30 meters sammanlagd längd, så att man från olika håll får se hur det tager sig ut i verkligheten. Att den bedrövliga konkurrensen med slottet skall ökas något är i alla händelser påtagligt.

Vad jag särskilt vill framhålla är bristen här i riksdagshuset på små skrivrum, där en ensam människa har plats eller där några få personer kunna sitta och överlägga eller arbeta utan att störas av ovidkommande personer, som promenera tvärs genom rummet — jag menar rum, där man kunde känna något av vad den store journalisten Jörgen kallade diktarfrid. Vi sågo ju, å propos smårum, vilka bekymmer det vållade, när partierna skulle ha sina förtroenderådrum.

Vidare vill jag framhålla några synpunkter på huset sådant det nu står där. Alla ha en på sätt och vis beklämmande känsla av, att trappor och korridorer intaga en oproportionerligt stor del av utrymmet. Den skrytsamma stora trappan, som i huvudsak icke leder till kamrarna eller ens till deras kapprum, utan till referensbiblioteket — där åtminstone allmänheten intet har att göra — borde verkligen efterses ett tag. Det förtjänade åtminstone utredas, om icke trapporna till trapphuset kunde ledas från detsamma och man ändå kunde komma in bekvämt till kamrarna. Då kunde ju denna trapphall möjligen förse med golv i plenisalarnas nivå och förvandlas till en endast för riksdagsmän tillgänglig sal, som kunde användas antingen till restauration eller till tidningsrum, varvid andra lokalteter kunde bli fria och användas till utskottslokaler. Jag är inte alldeles säker på, att det går för sig att realisera denna min tanke, men måhända är uppslaget värt att undersökas.

Vidare bör det undersökas, om sammanbindningsbanan behöver sitt överljus, som kräver en lanternin med en lång trumma, som äter upp utrymme i flera våningar, vilket måhända kunde bättre användas.

Om inte sammanbindningsbanan i sin helhet kunde användas till sammanträdeslokaler, förtjänar också att utredas. Vidare torde det böra utredas, om inte vissa delar av huvudvåningen ytterligare kunde entresoleras. Slutligen tillåter jag mig framhålla det nyttiga, kanske nödvändiga i att man utskickade en arkitekt — helst en född sådan — att i utländska parlamentshus studera

*Ang. påbyggnad av riksdagshuset.
(Forts.)*

Ang. påbyggnad av riksdagshuset.
(Forts.)

vad som där gjorts i lokalväg till bekvämlighet för riksdagsmännen och underlättande av deras arbete. Kanske det inte skulle skada, om arkitekten då åtföljdes av ett par riksdagsmän.

Jag har, herr talman, intention att invända emot själva utredningen, utan har endast velat beledsaga beslutet med dessa små randanmärkningar.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.

I en till riksdagen den 7 april 1916 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 174, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att å Ottenby kungsladugård med underlydande finge upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet av departementschefen angiven plan;

dels ock att för bestridande av kostnaderna för stuteriets anläggning finge av de statskontoret inestående hästförsäljningsmedel tagas i anspråk ett belopp av högst 536,700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 54 i första kammaren av herr *Malmberg* och nr 113 i andra kammaren av herr *Andersson* i Knäppinge m. fl., däri hemställts, att riksdagen, i enlighet med reservanternas inom jordbruksutskottet vid 1914 års senare riksdag gjorda uttalande och första kammarens beslut, ifråga om anordnande av ett statsstuteri för ädelt blod vid Ottenby, måtte besluta anordnande av dylikt stuteri och därtill anvisa medel av de belopp, som influtit till staten från hästexporten, samt vidare påkalla en utredning rörande anordnande efter hand av avelscentra och platser därför för de andra typerna.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition medgiva,

dels att å Ottenby kungsladugård med underlydande finge upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet av departementschefen angiven plan;

dels ock att för bestridande av kostnaderna för stuteriets anläggning finge av de i statskontoret inestående hästförsäljningsmedel tagas i anspråk ett belopp av högst 536,700 kronor.

2) att förevarande motioner i vad de icke blivit besvarade genom beslutet under 1) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)

Häremot hade herrar *Linders, Nilsson* i Tånga, *Tysk* och *Molin* i Dombäcksmark reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Nilsson i Tånga, som yttrade: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig som reservant vid detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Den nu till avgörande föreliggande frågan om inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby är ju ett synnerligen välbekant ärende. Namnet Ottenby är till och med så känt, att det fått plats i den s. k. folkhumorn här i landet. Skulle det göras en omfattande historik över Ottenby-stuterierna, bleve den ganska ansevärd, ty den skulle gå tillbaka i tiden bortåt 300 år. Tyvärr har stuteriväsendet vid Ottenby icke varit någon för staten behaglig affär, utan snarare varit ett sorgbarn för statsmakterna. Misslyckade experiment och brustna illusioner känneteckna Ottenbystuteriernas historia. Men det oaktat tyckes det vara hart när omöjligt att låta Ottenbystuteriet förbli vad det borde vara — ett historiskt minne. Det står upp gång på gång, hur ofta projektet avlivats. Vid 1913 års riksdag föregicks som bekant avslagsbeslutet av en långvarig och delvis ganska hetsig debatt, vid 1914 års riksdag avlivades förslaget mera stillsamt, ja, man kan säga, att det begravdes i stillhet. Men Ottenbystuteriet står upp igen 1916. Skulle, såsom jag hoppas, kammaren fortfarande anse, att projektet ingen livskraft har, utan att det bör lysas gravens frid över detsamma, så behöva sannolikt de sörjande icke sörja såsom de där intet hopp hava, ty vid 1917 års riksdag ha vi nog Ottenby här i kammaren igen.

Då man läser den kungl. propositionen och alla de utlåtanden, som avgivits — av stuteriöverstyrelsen, chefen för remonteringsstyrelsen, inspektören för kavalleriet, arméförvaltningen samt chefen för generalstaben — och så till alla dessa yttranden lägger departementschefens, så nästan väntar man att bakom hela denna framställning finna chefen för lantförsvaret, så alltigenom ha de militära synpunkterna dominerat vid detta ärendes beredning och framläggande för riksdagen. Ja, man gör sig icke besvär att dölja, att det är uteslutande militära skäl, som föranlett förslagets framläggande. Departementschefen säger sålunda på sid. 22 i propositionen, att »den synpunkt, staten framförallt bör anlägga på denna fråga, är försvarets», och så återoppar man krigets erfarenheter och framhåller, att dessa motivera en snar lösning av frågan.

Ja, nu vill jag till en början säga, att på mig åtminstone börja dessa oupphörligt återkommande påminnelser om världskrigets lärdomar och att vi absolut skola inrätta oss därefter att verka en smula

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

banala. Överallt mötes man av ideliga påminnelser om, att vi skola inrätta oss efter vad världskriget anvisar. Man tyckes betrakta världskriget som något konstant, något, som vi böra räkna med såsom ett permanent tillstånd i staternas liv. Nu kräver man, att hela den statliga organisationen, produktion, folkhushållning, att allt skall organiseras med hänsyn till de abnorma förhållanden, som kriget framkallar. Jag hade eljest trott, att kriget var det abnorma i staternas liv, något som visserligen för tillfället påkallar förändrade organisationsformer på många områden och som även för fredliga förhållanden i staternas liv kan ge vissa lärdomar. Men det vore väl höjden ov oförnuft att låta de abnorma förhållanden, som kriget framkallar, bli prejudicerande för, huru samhället skall organisera sig under fredens dagar.

Även på det området det här gäller — hästavelns — mötes man nu av samma företeelse: världskriget har givit oss den lärdomen, att det för uppehållande av hästbeståndet vid de beridna vapenslagen behöves ett statsstuteri. Till en början kan då den anmärkningen göras, att det icke på minsta sätt visats, att det är omöjligt att med de nuvarande anordningarna nöjaktigt tillgodose remonteringen. Jag har åtminstone icke kunnat finna, att det förelegat allvarliga svårigheter därvidlag. Och skulle tillgången på lämpliga hästar vid de beridna vapenslagen möjligen minskas — ja, jag har visserligen ingen miliär sakkunskap, men mitt bondförstånd säger mig i alla fall att så stor betydelse måtte dock flygväsendet visat sig ha, att det åtminstone inte kan bli tal om ökning av de beridna vapenslagen för spanings-tjänst, snarare torde man väl få ifrågasätta en minskning på detta område. Icke går det för sig att förneka, att flygvapnet övertagit en stor del av kavalleriets uppgifter under kriget. Och det tyckes för lekmanaförståndet vara klart, att i vårt land med dess många och långa kuster flygvapnet bör ha ganska stor betydelse. Det är för övrigt betecknande, att samtidigt som Kungl. Maj:t föreslår alldeles exceptionella åtgärder för att tillgodose de beridna vapenslagens behov, så föreligger här i kammaren ett förslag, som går ut på ingenting mindre än att sätta åtskilliga kavalleriregementen på vakans. Det framgår emellertid klart av den kungl. propositionen, att det är de militära synpunkterna, som varit avgörande för att detta ärende åter kommit på kammarens bord. Som jag nämnde förut, kan man av den kungl. propositionen icke finna, att det hittills mött några svårigheter att tillgodose remonteringsbehovet, och det kommer sannolikt icke heller att uppstå sådana. Jag förutsätter då, att priset på remonter hålles på en sådan nivå, att denna hästuppfödning icke ställer sig mindre ekonomiskt fördelaktig än den kallblodiga hästaveln. Men då saken ligger på det sättet, så frågar man sig, vad anledningen är till att man med sådan gewalt driver fram denna fråga samt kräver, att staten omedelbart skall lägga ned över en halv miljon för denna hästavel och ikläda sig risker, som av föregående erfarenheter att döma icke äro alltför små. Icke är det för att tillgodose de civila behoven, ty man är å andra sidan synnerligen angelägen att visa, att stagnationen eller tillbakagången beträffande

den varmblodiga hästaveln är både naturlig och förklarlig. Departementschefen säger själv på sid. 23: »*Det bör även beaktas, att genom den allt större användningen av automobiler för persontrafik de försäljningsmöjligheter, som förut stått uppfödarna av varmblodiga hästar till buds, i så hög grad inskränkts, att det nu ibland möter de största svårigheter att finna lämplig användning för en varmblodig häst, som icke passar för armébruk såsom ridhäst.*» Chefen för remonteringsstyrelsen söker också förklara tillbakagången, den återfinnes på sid. 19 i den kungl. propositionen. Chefen hävdar den uppfattningen, vilken naturligtvis är riktig, att jordbrukets och industriens utveckling kräver allt tyngre och tyngre hästar. Och vidare vore risken vid uppfödning av kallblodiga hästar mindre, ställde mindre fordringar på körsvennen, landsvägskörningen som kräver lättare hästar, hade ersatts med järnvägar och automobiler, avsättningen av kallblodiga avelsdjur vore god, dessa betalades med höga pris o. s. v. Därför har också, säger chefen för remonteringsstyrelsen, den varmblodiga hästaveln sin förnämsta avsättning i försäljning av remonter. Och det heter i hans yttrande ordagrant: »*För de ädla hästar, som ej finna åtgång som remonter, har avsättningen varit svår och till förhållandevis låga priser.*»

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

Ja, detta är naturligtvis riktigt, det stämmer också överens med vad departementschefen säger. Men jag skulle då vilja fråga: är Kungl. Maj:t beredd att taga konsekvenserna av, att man leder hästaveln in på banor, där marknaden är stängd utom ifråga om statsverket? Man förklarar kategoriskt, att någon annan lönande avsättning än till remonter icke förefinnes, men då får också staten, synes det mig, åtminstone moralisk plikt att sörja för, att det blir avsättning av dessa djur, även om nu staten icke skulle ha bruk för dem. Detta synes mig vara ganska äventyrligt. Ty sannolikt måste man hålla remonterpriserna exceptionellt höga för att imponera på hästuppfödarna, i motsatt fall riskerar stuteriet att icke få avsättning för sina djur. Jag kan sålunda icke finna annat än att föreliggande kungl. proposition med sina utlåtanden tydligt visar det riskabla i detta företag.

Nu återoppar man Tysklands exempel: där finnas statsstuterier, och de ha slagit väl ut. Men kan det väl vara reson uti att taga en stor militärstat som exempel, en stat, där man räknar med tiodubbla siffror för försvarsbudgeten, kan det vara reson uti att en liten stat skall lägga sig till med en sådan lyxinstitution?

Det har talats om världskrigets lärdomar, och man är angelägen att riksdagen skall tillgodogöra sig desamma på alla områden — utom ifråga om att under fredens dagar handskas sparsamt med statens medel. Därvidlag tyckes det vara meningen att låta världshändelserna ge andra lärdomar, och det tyckes man låta dem göra mer än önskligt. Statsbudgeten växer med en så svindlande fart, att man hissnar därvid. Regeringen får ut med ljus och lykta snart sagt varje dag för att söka efter nya skatteobjekt, med vilka man kan täppa till de alltför jämt gapande hålen i denna svällande statsbudget.

Nu har väl Kungl. Maj:t ansett, att denna nya statsutgift icke

Ang. invättan-
de av ett stats-
tuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

skulle skrämma riksdagen, enär det icke behöver i riksstaten anvisas anslag därför. Det finnes nämligen s. k. kompensationsmedel, som influtit genom hästexporten, och dessa medel äro ämnade att tagas i anspråk för ändamålet. Men jag för min del ber att få protestera emot, att medel, som tillförts staten genom export av huvudsakligen kallblodiga djur, skola användas för befrämjande av den varmblodiga hästaveln. Låt dessa medel användas för sådana ändamål, som kunna tjäna jordbrukets utveckling. Sannolikt kommer en följd av år framåt efterfrågan på hästar, även för export, att bli ganska stor, men är det sannolikt eller ens tänkbart, att efterfrågan kommer att gälla kavalleri- och lyxhästar? Nej, sannolikt blir det motsatsen, som kommer att inträffa. Den oerhörda ekonomiska anspänning, för vilken de krigförande staterna äro utsatta, kan väl antagas, då fredliga förhållanden inträda, ha till följd en ökad produktivitet för att bota de ekonomiska revorna, varvid alla jordbrukets och industriens utvecklingsmöjligheter behöva tagas i anspråk. Men då lär man väl ha föga bruk för lyxhästar. Vore det icke därför skäl att i stället forcera och på allt sätt gynna den hästavel, som nu visar sig vara synnerligen lönande och varest efterfrågan är stor? Tidpunkten för inrättande av ett statsstuteri för den varmblodiga aveln synes mig därför vara synnerligen illa vald såväl med hänsyn till den allmänna utvecklingen på jordbrukets och industriens område som med hänsyn till försvaret.

Övergår man så till utskottsutlåtandet, så finner man där egentligen ingenting annat än ett understrykande av de i den kungl. propositionen framförda synpunkter. En ganska värdefull upplysning lämnas dock, det heter nämligen på sid. 7 i utlåtandet ifråga om den nordsvenska hästen: »Vad den nordsvenska hästen beträffar, torde denna dessutom med fördel kunna användas såsom draghäst vid artilleriet, ingenjörstrupperna och trängen.» Och fastän jag begär en indiskretion, får jag ändå säga, att utskottsavdelningen uttryckt sig ännu mera superlativt om den nordsvenska hästen, man sade, att denna visat sig med *synnerlig fördel* kunna användas såsom draghäst vid artilleriet, ingenjörstrupperna och trängen. Men detta passade icke i stycket riktigt, det förstå herrarna. För övrigt är utskottsutlåtandet ganska magert, men det bör väl vara så, eftersom det är fråga om »Ottenbyare». Det finnes ingen utredning om arméns behov, ingen utredning om hur stor utsträckning man med den nuvarande anordningen kan tillgodose behoven, ingen utredning i vad mån en höjning av priset på remonter kan vara av behovet påkallad o. s. v. Jag tror därför, att kammaren handlar klokt genom att avslå såväl den kungl. propositionen som utskottets hemställan, vilket yrkande jag, herr talman, ber att få framställa.

Vidare anförde

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har nu sökt att ur den kungliga propositionen framdra-

ga så många skäl, som han kan finna för ett ur hans synpunkt önskvärt avslag på det kungliga förslaget och utskottets hemställan. Jag för min del anser, att en hel del av dessa skäl tala för förslaget. Jag skall dock vid detta tillfälle be att få framhålla, det jag finner, att man även bör lägga många och andra och vidare synpunkter på detta förslag.

Alla äro vi väl överens om att det svenska jordbruket är vår modernäring, och är det någon, som icke hyst den åsikten, tror jag likväl, att han måste medge, att dessa senaste årens världskrig givit oss en mycket bitter erfarenhet och lärt oss, att vi *måste* omhulda denna vår modernäring. Hade vi under dessa år genom vårt eget jordbruk kunnat förse vårt folk med allt vad det behövt för sitt livsuppehälle, hade vi säkerligen inte lidit så mycket, som vi nu göra av de höga priser, som råda, vilket har sin grund i att vi måst stå i beroende av utlandet även när det gällt viktiga för vårt livsuppehälle och för folk-näringen nödvändiga artiklar. Vi ha därigenom kommit att få lida av utlandets höga priser, vilket naturligtvis för oss varit synnerligen ofördelaktigt. Jag anser sålunda, att kriget har visat, att vi böra göra allt för att försöka att ännu mer, än vi hittills lyckats göra, rycka upp vårt jordbruk, så att det må kunna i ännu högre grad, än hittills varit fallet, förse vårt land med vad det behöver och ställa oss så långt som möjligt oberoende av utlandet. Tyvärr går det nog inte med det klimat vi leva i och med den magra jord vi ha på många ställen i vårt land att tävla med de skördar, som under lyckligare förhållanden kunna frambringas. Men vi böra kunna komma längre, än vi ha kommit.

Förr i tiden då lantmannen skötte sin gård, om jag så får säga mera för sig själv, använde han på gården vad gården gav. Han kunde avlöna sitt folk med större stat och mindre lön och redde sig huvudsakligen med gårdens naturprodukter. Nu däremot, när en större del av vårt lands befolkning är samman-dragen i städer och liknande samhällen, ägnande sig åt handel och industri, måste lantmannen för att få arbetskrafter till sitt jordbruk tävla med de andra näringarna och betala höga löner, därtill kommer att han måste köpa mycket mera hem till gården nu än förr, han tvingas att skaffa sig rörelsekapital. Hur skall då en lantman kunna skaffa sig inkomster? Jo, genom att intensivt sköta sitt jordbruk och försöka driva upp sina binä-ringar. Till binäringarna hör husdjursskötseln, och husdjurs-skötseln är i många delar av vårt land just en av de binäringar, på vilka lantmannen verkligen kan få kontant inkomst.

Men lika väl som vi, när det gäller vår nötboskapsskötsel, icke kunna tänka oss att ha endast en ras utan få ha olika raser för olika delar av landet och kanske efter olika tycken hos dem, som skola använda djuren, lika säkert är, att vi icke reda oss med en ras hästar utan att vi måste ha raser av olika slag, lämpade för olika ändamål. Förut var den varmblodiga

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

hästen den i vårt land mest dominerande. Sedermera ha just på grund av både jordbrukets och skogsbrukets utveckling de andra raserna kommit mera till användning. Det har här uppstått en konkurrens.

I år har genom den hästexport, som fått äga rum, den kallblodiga aveln fått en mycket stor uppmuntran, d. v. s. det är de hästarna som ha fått säljas, under det att de varmblodiga hästarna, som man anser vara i vissa fall lämpliga för krigsbruk, varit absolut uteslagna från export, ty Sverige är ett neutralt land, och därför ha vi inte rätt att under sådana förhållanden exportera hästar, som man kunde särskilt peka på såsom lämpliga för krigsbruk, utan exporten har fått gälla hästar, vilka, som det står i det beslut, som reglerat exporten, äro »icke lämpliga eller mindre för krigsbruk». Jag anser sålunda, att under dessa år ha de, som haft sådana varmblodiga hästar, verkligen blivit tillbakasatta, under det att de andra ha blivit uppmuntrade.

Vår varmblodiga hästavel har under många år varit i tillbakagång. Denna tillbakagång i den ädla hästaveln började redan på 1870-talet eller kanske i början på 1880-talet. Den berodde utan tvivel på ett fel i den dåvarande ledningen för den svenska hästaveln. Vi gjorde olyckliga import. Därom voro vi dock icke ensamma, ty i alla länder kastade man sig just under 1870-talet över en häst, som kallas anglo-normanden som då var mycket modern och som man var allmänt tilltalad av; den var en korsning mellan den engelska och normandiska hästen. Man inköpte den till alla länder i tro, att den skulle vara förträfflig för hästavelns uppräckande, men den var en korsningsprodukt, vilken i stället för att lämna en god avel förstörde aveln; i de flesta fall misslyckades man med dessa hingstar. I somliga länder, där man hade gott om penningar, gjorde man sig av med dessa avelsdjur, men vi, som voro mera sparsamma, utnyttjade dem i det längsta, och det ha vi fått böta för.

Så kom den stora eldsvådan över Ottenby, som gjorde att staten beslöt sig för stuteriets nedläggande. Anledningen till att Ottenbys jordbruk under 1880-talet gick dåligt, har man velat söka i fel hos den dåvarande skötseln. Jag vågar nu icke bestämt uttala mig om, var felet låg, men jag tror nog, att åtminstone de äldre herrar jordbrukare här ha den erfarenheten, att lite var den tiden fick bita i det sura äpplet och se sina skördar rätt så dåliga. Förut hade Ottenby under långa tider gått utmärkt bra. Jag har den bestämda uppfattningen, att man vid Ottenbys nedläggande trodde, att den ädla hästaveln skulle kunna uppehållas, genom att bara hålla hingstar i hingst-depåer, men detta var ett misstag. Att den ädla hästaveln fortfarande sjunkit har nog berott på att vi icke haft något verkligt stöd i ett avelscentrum, vilket också framgår av alla de många utredningar, som varit gjorda. Som också den föregående ärade talaren påpekade, ha även de, som förordade Ottenbys indrag-

ning på 1890-talet, varit av den meningen, att de ville vara med om denna indragning för att man skulle kunna komma fram på en billigare väg, annars skulle de icke ha förordat stuteriets indragning.

På nötboskapsavelsns område ha vi, mina herrar, det anser jag, faktiskt lyckats ganska bra, detta på grund av de avelscentra, som nu sedan 16 år tillbaka, vill jag minnas, genom statens försorg kunnat upprätthållas, och som verkligen ha givit den aveln ett mycket gott stöd. Jag anser visst icke att, därför att nötboskapsaveln lyckats, man kan säga, att man på samma sätt skall lyckas med hästaveln, utan jag tror, att man får rätta den saken efter vad vid en utredning befinnes lämpligt. Däremot är jag säker på att den ädla hästaveln icke kan skötas genom avelcentras anordnande hos enskilda personer. Den ädla hästaveln måste vi nog sköta genom ett statens avelscentrum. Ty om vi skola kunna få ett avelscentrum, som stod för det hela, får nog staten bekosta detsamma. Det är därför jag anser, att om vi nu vilja söka rädda det som vi ha gott och bra av ädla hästar i vårt land, vi icke kunna göra det annat än genom att inrätta ett avelscentrum för ädla hästar. Detta skulle då anordnas vid Ottenby.

Varför ha vi föreslagit Ottenby? Skälen därför vill jag icke uppräknas, de blevo här så grundligt omdebatterade år 1913. Det är givet, att när detta ställe är erkänt som en lämplig plats för uppfödning av ädla hästar, och när byggnader, låt vara i viss grad ramponerade till följd av branden, dock finnas där, man av ekonomiska skäl helst bör använda vad man har, ty att på annat ställe skapa allt nytt ända från grunden måste komma att ställa sig mycket dyrare.

Jag tror, som sagt, mina herrar, att vi icke skola lyckas med den ädla hästaveln utan anordnande av ett avelscentrum, men jag vill ock säga, det jag anser, att man icke därför behöver gå samma väg med de övriga hästraserna. De övriga hästraserna kunna nog stödjas på annat sätt, och jag vill för min del säga, att jag förut varit inne på den tanke, som av motionärerna framhållits, nämligen att det är statens skyldighet att även söka stödja och ordna för de andra hästraserna. Jag håller före, att om vi vilja få våra hästar sådana, att de kunna bli en verklig inkomstkälla för våra lantbrukare, få djur, som vi icke ha uteslutande till dragkraft utan både till dragkraft och inkomstkälla på annat sätt, så måste vi se till att aveln blir ledd efter goda och sunda linjer.

Jag håller verkligen före, att detta tillfälle är lämpligt för upptagande av denna fråga. Genom de kompensationer, som regeringen ansett sig böra pålägga personer, som ha fått rätt att exportera hästar, ha vi fått in penningar, som enligt min åsikt böra användas för hästavelns befrämjande och med vilkas hjälp man bör kunna ordna en i alla avseenden god hästavel inom vårt land. Jag vet, att flera som varit nog lyckliga att få sälja

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottensby.
(Forts.)

hästar, hava sagt, att de med glädje avstode från dessa penningar, men att de önskade, att dessa användes till hästavelns fromma. Att man krävt en sådan avgift har, tycker jag, ett mycket naturligt skäl. Man har ju förbjudit innehavarna av en viss hästras, den ädla, att sälja. Beträffande övriga hästraser har man sagt, att bra, avelslämpliga, premierade djur icke få säljas; och endast sådana hästar ha fått säljas, som efter granskning av två kommissioner befunnits till krigsbruk mindre lämpliga, till avelsdjur olämpliga, samt dessutom uppnått viss hög ålder. Sedan har staten hjälpt säljarna att få högt betalt. Då måste man väl säga, att det icke är mer än billigt, att dessa personer avstå en viss avgift, som kan komma dem tillgodo, som haft goda hästar men som just därför att deras hästar varit goda blivit förbjudna att exportera dem.

Jag har tänkt, att det första förslag, som nu skulle komma fram, givetvis skulle avse den ädla hästaveln, därför att det är den hästaveln, som för tillfället är mest tillbakasatt, som befinner sig i det sämsta läget. Det är den hästaveln staten såsom sådan bör ha största intresset av, då staten själv är den största årliga köparen av ädla hästar. Jag anser visst icke, att den ädla hästen är oanvändbar till något annat än remonter. Tvärt om, jag har en mycket högre tanke om den ädla hästen, och min erfarenhet är, att den ädla hästen är en mycket bra häst, duglig till litet av varje. Vad som däremot är viktigt är, att vi få våra ädla hästar grova och typiska. Det kunna de bli, om de äro fallna efter lämpliga föräldrar och bra uppfödda.

Om herrarna skulle vilja gå med på det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt och utskottet nu tillstyrkt och därmed säkerställa den ädla hästaveln, hade jag tänkt, att man genast härefter skulle börja att utreda, vad som bör göras för att säkerställa de övriga hästraser, som vi behöva inom vårt land. Jag tror, att den tanken är riktig. Ett bevis härför fick jag i går då en skrivelse inkom från Värmlands län, Gävleborgs län och Jämtlands läns hushållningssällskap, som begära, att de i likhet med Kopparbergs län skola få premiera äldre ston av den nordsvenska rasen, så att denna ras måtte få ett rikligare stomaterial och att vad som i den vägen finnes måtte bli noggrant tillvarataget. Vi se där, att de som äro intresserade av denna hästras säga, att de behöva mera hjälp, om de skola kunna taga vara på denna hästras. Deras förslag är tillstyrkt av stuteriöverstyrelsen. Jag har hört av ledarna för hästuppfödningssanstalten å Vängen, att denna anstalt går utmärkt, men det behöves ytterligare hjälp om de skola kunna utveckla den. Detta utgör ytterligare ett skäl varför man bör försöka snart nog, kanske till nästa års riksdag, komma fram med förslag om vad som bör göras för att säkerställa och utveckla den nordsvenska hästrasen, så att den måtte bli vad den kan bli för vårt land.

Ardennerhästen kommer alldeles säkert också att behöva tagas hand om av staten. Ardennerassen upprätthålles nu huvud-

sakligast genom import och jag kan meddela, att innevarande år ha genom regeringens hjälp icke mindre än 90 ardennerhingstar tills dato kommit in i landet. Detta skola vi hoppas måtte för framtiden bliva onödigt. Det vore väl, om vi kunde uppföda ardennerhingstar inom landet och slippa betala penningar för dem till utlandet. Men då är det nog nödvändigt att även på det området ha en bestämd ledning, så att vi veta vilken ardennerstyp vi vilja ha, den stora eller den, som jag tror är bättre, den fastare och mindre samt försöka få den uppfödd inom vårt land. Kanske ock att olika typer behövas för olika delar av landet.

*Ang. invärthan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)*

I detta samband vill jag nämna någonting som jag glömde säga nyss beträffande Ottenby. Herrarna se att i anledning av den diskussion som fördes här för ett par år sedan en del ändringar äro gjorda i den kungl. propositionen. Bland annat ha vi nu gått ifrån helt och hållet att avelsmaterialet skall tagas utifrån. Jag tycker det är bättre, om vi kunna lyckas söka upp avelsdjuren här hemma och sålunda slippa betala ut penningar till utlandet. Jag tror vidare, att de inhemska stonarnas avel är säkrare än den som faller efter ston, som äro omplanterade från en jordman i en annan. Jag hoppas att herrarna själva anse, att även här ligger en förbättring.

Med detta har jag, mina herrar, velat säga, det jag hoppas, att genom de medel, som hava influtit såsom kompensation från de personer, som fått sälja hästar under denna tid som det varit hästexportförbud, det skulle kunna ordnas så, att vår hästavel såväl den varmblodiga, den nordsvenska som ardenneraveln skulle kunna läggas så, att den icke endast bleve för jordbrukaren nödvändig utan även bleve, vad jag ville komma till, en binäring för jordbrukarna, som de även kunna hava vidsträcktare ekonomisk nytta av. Min tanke har således icke stannat vid att nu försöka genom ett sådant stuteri vid Ottenby göra något för den ädla hästaveln, utan jag har tänkt att, om den saken beviljas, vilket jag anser att staten i första hand som stat får tänka på, vi genast därefter skola sätta i gång med att se efter vad som kan göras för den kallblodiga aveln.

Motionärerna hava därvidlag talat om avelscentra. Jag vågar icke säga om det är det riktigaste. Det kan hända, att hingstuppfödningssanstalter kunna vara bättre. Jag hoppas att genom sakkunnige och särskilt praktiska män man snart kan få fram ett förslag härvidlag och se till, att jordbrukarna, antingen de vilja slå sig på den ena eller andra hästaveln, skola kunna få det stöd de behöva för att leda hästaveln fram till det mål vi önska för densamma, nämligen att det skall bli även en ekonomisk god binäring att föda upp hästar. Jag tror, att hur mycket än motordriften kommer fram i vårt land, jordbrukarna dock måste lita till den levande dragkraften.

Jag tror, att det dröjer obegripligt länge, innan vi jordbrukare komma att säga att var och en har sin bil. Jag tror, att

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

vi komma att åka efter våra hästar fortfarande, och jag tror att i många delar av vårt land, även där det finnes stora gårdar, man fortfarande får plöja med hästar, ty det går nog icke att på våra steniga backiga gårdar komma fram med motorplogar. Hur utvecklingen här än blir, behöva vi våra dragare och icke endast dragare av en sort, utan vi få se till, att vi hava hästar av de tre slag, som nu äro de mest vanliga i vårt land, ädla, nord-svenska och ardenner, men vi måste försöka få dem av lämplig och ekonomisk typ.

Glädjande vore om riksdagen, genom att bifalla utskottets hemställan, ville i år med användande av hästexportens kompensationsmedel besluta att taga ett viktigt steg för vår hästavelsfrågas lyckliga lösning.

Herr Tamm: Herr talman! Jag blev för några dagar sedan överraskad — jag vill dock icke säga angenämt överraskad — av att finna en artikel i en av våra huvudstadstidningar, som sökte rubricera Ottenbyfrågan såsom en uteslutande försvarsfråga. Min överraskning ökades ganska betydligt i dag, när jag såg en annan stor huvudstadstidning lägga samma synpunkt på saken. Och när jag nu hörde reservanten också lägga alldeles samma synpunkt på denna fråga, då tyckte jag verkligen, att det är skönt, när bröder kunna enas, när Dagens Nyheter, Aftonbladet och herr Nilsson i Tånga gå på samma linje.

Att se denna fråga som en uteslutande försvarsfråga är mig emellertid fullständigt omöjligt. Ty om det vore så, att den ädla hästavelsfrågan vore en uteslutande försvarsfråga, så vore den så förfärligt enkel att lösa. Det vore bara, att staten sade: Vi behöva så och så många hästar, och vi betala det pris, som erfordras. Lösningen vore ett ökat remontpris, ty med ökade remontpriser är det intet tvivel, inte ett ögonblicks tvivel, att staten skulle få tillräckligt antal remonter. Men detta är icke en uteslutande försvarsfråga. Det är en för oss jordbrukare särdeles djupt ingripande ekonomisk fråga. Staten kan genom höjda remontpriser få sitt remontbehov fyllt, men den kan icke för oss göra remontaveln lönande, ty i närvarande stund, såsom förhållandena nu äro, är remontaveln det sämsta av alla lotterier. Det är endast de bästa exemplaren vi kunna få sälja till det pris, som staten behagar ge. Allt det andra är i närvarande stund vrak. Och varför är det vrak? Jo, det är därför — och så kommer det att förbli, så länge de nuvarande förhållandena råda — att det är en sådan *ojämnhet* i den stam, som skall producera remonter, i såväl avelstona som kanske framför allt i den beskällarestam, den hingststam vi ha. Försök, mina herrar, att underkasta våra hingstdepåers besättningar en ingående granskning, och ni skola finna, att ehuru varje individ i och för sig må vara aldrig så förträfflig, så finnas där, om jag får överdriva litet, exemplar från giraffen och ned till den lilla Shetlandsponnyn. Det finns så kolossalt många olika typer. Se på våra utställningar, lantbruksmöten o. s. v., och ni skola finna detsamma som jag fann i dag på förmiddagen, när jag såg vårt

kanske bäst beridna kavalleriregemente gå över Norrbro, en oändlig mängd olika typer. Ojämn är vår hästbesättning, och ojämn kommer den att bli, så länge vi icke kunna få understöd för att få den verkligt jämn.

Ang. inrättande av ett statstuteri vid Ottenby.

(Forts.)

Jag kan icke låta bli att relatera några erfarenheter, som jag gjorde för några år sedan under en resa i Tyskland, som jag företog för en förening här i landet för att försöka åstadkomma export av ädla hästar. Jag besökte den ena hästhandlaren efter den andra. Jag började med de större, och de sade: Ja, svenska hästar ja, här skall ni få se en svensk häst. Och sedan jag först fått se en rad fullkomligt typiska ostpreussare, ungrare och hannoveranare, visade de mig en svensk häst. Ja, det var ett fullkomligt förstklassigt djur, lika förstklassigt som de, som på våra olympiska spel besegrade hela Europas och även Amerikas främsta ryttare. Men så frågade mig dessa stora hästhandlare: »Nå, kan ni skaffa mig flera sådana?» »Ja», sade jag, »det hoppas jag.» »Vart skall jag då fara i Sverige för att söka dem?» »Ja, det kan jag däremot icke säga, ni får fara omkring på många ställen och leta efter dem.» Och icke må någon inbilla sig att den utländske köparen besvärar sig med sådant, nej han vill vara säker att på en av honom nämnd plats få en vagnslast hästar av just den typ han söker, men då betalar han också goda priser. Så kom jag till mindre hästhandlare och frågade dem: Ha ni någon användning för svenska hästar? Jo, för all del, sade de, kom så skall ni få se. Jag har några här. Då kommo vi till en avdelning, som kanske nu för tiden icke har så stort värde, nämligen de s. k. droskhästarna. De hade ett mycket gott rykte både i Tyskland, Belgien och Frankrike, där jag var, torra hårda hästar, liksom förresten alla våra svenska hästar utomlands. Emellertid, detta är ju en vara, som vi i närvarande stund icke ha någon avsättning för, och redan då betalades dessa hästar förresten med priser, som icke alls tillfredsställde oss. Nej, allt synes mig tala alldeles tydligt för, att vi här i Sverige icke kunna nu fylla vare sig det inhemska behovet eller framför allt exportbehovet på ett sätt, som skulle kunna tillfredsställa oss uppfödare. Vi kunna icke komma till ett tillfredsställande resultat, så länge vi måste kämpa med den ojämnhet i häststammen, som vi för närvarande ha. Om t. ex. en svensk ryttare, han må vara militär eller civil, skall söka sig en häst, tro herrarna då, att det är möjligt för honom att hitta den rätta utan att först ha sett 40 eller 50 olika hästar och däribland 39 eller 49 vrak? Tro herrarna, att det är möjligt? Nej, det är det icke, och han gör icke om försöket en gång till, utan han reser hellre till Hamburg eller Köpenhamn där han dock vet han kan få den häst han söker, om han också får betala den dyrt. Man hindras sålunda av de nuvarande förhållandena att exportera värdefull vara, och man tvingas att med jämnhöd se, att det i stället importeras ganska dyrbara hästar.

Nu påstår jag, att det väl skulle kunna gå att mota detta, om man gjorde så, som man kan få se, att man gör på så många håll utomlands. Jag nämnde för en stund sedan, att om man besöker ett större stall utomlands, så får man se en fullkomligt jämn samling

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

ostpreussare, en ganska jämn samling ungrare, en fullkomligt jämn samling hannoveranare o. s. v. Den som vill ha en viss sorts häst, vet precis, vart han skall resa för att skaffa sig den. Kunde vi också komma därhän, så skulle vi, med det goda rykte för torrhet, ut hållighet och duglighet, som våra svenska hästar ha, få en mycket stor europeisk marknad. Och vi behöva därvid icke alls gå utanför den typ, som vi kunna med den svenska torvan åstadkomma. Vad det gäller är att skaffa en typ, en god och användbar typ, en sådan, som tillfredsställer vårt armébehov och som man i utlandet kommer att slåss om. Det är därför, och icke av några andra skäl, som jag tror, att det föreslagna statsstuteriet är fullständigt nödvändigt. Det mäktar icke någon annan än staten själv taga detta i sin kraftiga hand för att åstadkomma denna *ensartade typ*, som vi skola kunna förtjäna pengar på och som vi skola kunna vara säkra på att vårt försvar kan använda. Det är icke, herr Nilsson i Tånga, fråga om lyx här, utan det är fråga om att genom statens ingripande se till, att vi, som tilläventyrs ägna oss åt den ädla hästaveln, icke inlåta oss på ett lotteri, där det knappast finns en vinst på hundra nitar.

Till sist ett par ord i anledning av reservantens anförande. Han påpekade ju mycket riktigt, att det nu begärda statsstuteriet icke inverkar på budgeten, att något anslag således icke behöves, och han ansåg, att på grund därav ställningen kanske kunde sägas vara något bättre nu än förut. Men han sade: varför skola vi använda medel, erhållna genom export av kallblodiga hästar, till att understödja den varmblodiga hästaveln? Ja, men vi skola väl ändå icke, vi, som utöva hästavel, vara avundsjuka på varandra, den som utövar ädel hästavel, på den som ägnar sig åt kallblodig eller tvärtom, i synnerhet sedan vi nu hört, att vederbörande departementschef bestämt förklarat sig komma att inom den allra närmaste tiden tillse, att var ras får det understöd, som den behöver. Var dag, mina herrar, har nog av sin omsorg. Jag tror således icke, att vi böra låta någon avundsjuka spela in här. Ej heller tror jag, att vi böra lägga en ensidig synpunkt på denna fråga och säga: låt detta komma på fjärde huvudtiteln i stället för på nionde. Det är alldeles visst, att ett statsstuteri, avsett att frambringa en ensartad varmblodig typ, för många av vårt lands jordbrukare skall åstadkomma stora möjligheter till förtjänst.

Jag ber således, herr talman, då jag är fullkomligt övertygad om att det här gäller en ekonomisk fråga, att i så måtto få yrka bifall till utskottets förslag, att jag hemställer, att riksdagen må av de i statskontoret inestående hästförsäljningsmedel anvisa ett belopp av högst 536,700 kronor till bestridande av kostnaderna för anläggning å Ottenby kungsladugård med underlydande av ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet av departementschefen angiven plan.

Detta är således fullständigt vad utskottet har föreslagit, ehuru

något omformulerat, och detsamma, som i dag blivit av medkammaren antaget.

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.

(Forts.)

Herr Olofsson i Avik: Herr talman! Då herr Tamm gjorde några antydningar om att herr Nilsson i Tånga skulle ha tagit intryck av de tidningsnotiser, som lära ha varit synliga de senaste dagarna eller kanske i dag, så vill jag, för den händelse vad jag här kommer att säga, skulle ha någon som helst överensstämmelse med dessa notiser, på förhand förklara, att jag icke läst någon av dessa notiser. Vad jag kommer att säga, grundar sig huvudsakligen på min egen erfarenhet och på hur jag ser den föreliggande saken.

Då jag anser, att riksdagen 1892 hade synnerligen starka och goda skäl för att besluta om Ottenbystuteriets upphörande, så förefaller det mig, som det borde föreligga synnerligen starka skäl nu för att återgå till ett system, som tre gånger, tror jag, blivit förkastat här i landet.

Att utsikterna nu skulle vara bättre för att ett sådant stuteri skulle komma till någon större användning och till någon fördelaktigare ställning från statens sida, betvivlar jag för min del. Tvärtom tror jag, att den närvarande tidpunkten är synnerligen olämplig för att åstadkomma ett sådant stuteri, nämligen ett statsstuteri just på Ottenby. Det framgår också av den kungl. propositionen, att utsikterna äro synnerligen små, ja kanske inga alls, att nu få något material utifrån, utan man måste se till, att man får av det stomaterial, som finns inom landet. Det skulle väl i så fall, att döma av det anförande, som herr Tamm hade om det material, som nu finnes här i landet, icke bli så stora utsikter för att under den närmaste framtiden få en sådan ensartad stam, som herr Tamm ville låta påskina skola uppstå genom ett sådant stuteri, om vi till stammödrar på stuteriet skulle taga av det material, som herr Tamm förut kasserat. Det förefaller mig också rätt egendomligt, då jag i sammanhang med denna fråga tänker på, hur resomangenhet ljuder år 1914, då vi antogo den nuvarande arméorganisationen. Då lade man en synnerligen stark vikt uppå att vi måtte se till, att vi finge vårt manskap övat och utrustat för vinterövningar, vilka ansågos så nödvändiga. Det förvånar mig, att man icke nu, då det gäller kavallerihästen, tar den allra ringaste hänsyn till samma förhållande utan ämnar förlägga detta stuteri till Sveriges jag skulle nästan vilja säga sydligaste punkt. Det är ju helt naturligt för dem, som aldrig så litet sysslat med hästaveln, att det bör vara ytterst olämpligt att på Olands södra udde uppföda en häst, som sedan blir uppskickad till höga norden på manöver mitt i vintern. Förhållandet är nämligen det, att ju ädlare en häst är, desto mera ömtålig är den också för köld, och blir den icke från sin första uppfödningstid härdad i detta avseende, är jag övertygad om, att den icke kommer att stå sig däruppe under kalla

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

vintrar. Det är min fulla övertygelse. Ur denna synpunkt anser jag Ölands södra udde vara en synnerligen olämplig plats för ett sådant stuteri.

Ett av skälen för riksdagens beslut från år 1892 var väl ändå det, att det hade visat sig, att hästarna blevo så oerhört dyrbara, att det var en stor statsförlust att fortsätta med stuteriet. Det står nämligen i den kungl. propositionen: »kostnaden för varje till staten överlämnad häst, såväl ston som hingstar, nedbragtes under perioden 1890 till 1896 till 7,690 kr. 75 öre emot 10,186 kr. 38 öre under den nästföregående. Oaktat all möjlig omtanke och sparsamhet iakttagits ifråga om inrättningens skötsel och administration, hade gynnsammare resultat ej kunnat ernås. Den remontering av hingsdepåerna, som skett genom inköp, hade emellertid kostat staten vida mindre belopp — i medeltal blott 2,167 kr., om hingstarna inköpts såsom årsföf, och omkring 3,000 kr., ifall de inköpts såsom 2- eller 3-åringar — på samma gång som den med hänsyn till kvaliteten i allmänhet överträffat den, som kunnat erhållas från Ottenby.»

Ja, här ser man. Det var den redogörelse, som man fick vid detta tillfälle, och det framgår av den att hästarna, som uppfödtes på Ottenby, då kostade 8- till 10,000 kr., under det att staten vid samma tid till lantbrukarne i landet betalade högst 900 kronor för en remont.

Nu har man klagat över att det är så svårt att få remonter, i det lantbrukarna icke tyckas intressera sig för den varmblodiga aveln. Detta beror på två faktorer, såvitt jag kan se. Den ena är, att priset på remonter under senare år har stått alldeles för lågt i förhållande till priset på andra hästar. Det må var och en kunna inse, att det är en betydlig skillnad på att uppföda en remont och en arbetshäst, detta såväl för ett stuteri som för den enskilde. Därför måste priset vara högre för en remont, om det skall vara av något intresse för lantmännen att uppföda remonter. Den andra faktorn, som jag vill framhålla, är den, att herrar officerare i allmänhet hava haft den svagheten — det är möjligt, att de gått ifrån den nu, och i så fall vore det särdeles angenämt — att de velat hava så högädlade hästar som möjligt, om jag så får uttrycka mig. Det har också gjort, att dessa hästar, ifall man icke lyckas få sälja dem som remonter, i allmänhet varit för klena och svaga för användning i lantbrukets tjänst, då däremot de något grövre halvblodshästarna mycket väl kunna användas för lantbruk och vilka körslor som helst. Det är således en mycket större risk att ute i landet uppföda ädlare hästar.

Samma förhållande möter vid ett stuteri. Ett av de skäl, som för mig ur ren lantbrukssynpunkt har en ganska stor betydelse, är det, att om vi få ett statsstuteri, så kommer man antagligen att lägga mycken vikt vid att få de varmblodiga hästarna så ädla som möjligt. Och skola vi på landet också i någon mån försöka uppföda remonter, så hava vi hört, att de skola vara ensartade, och då blir det för oss lantbrukare nästan omöjligt att

experimentera härmed, enligt mitt förmenande. I detta avseende har herr statsrådet här påpekat, att saken skulle vara till fördel för jordbruket, men då är jag av en alldeles motsatt mening. Jag hyser i likhet med herr statsrådet en mycket djup sympati för halvblodshästar och de grövre varmblodiga, men jag fruktar, att om stuteriet kommer till stånd, så blir det icke de grövre utan de finare hästarna, som komma att uppfödas där. Det är min tro. Och skulle icke så vara förhållandet, utan kavalleristerna nöja sig med något grövre halvblod, då är jag alldeles övertygad att om det blir skäligen priser på dem så att lantbrukarna med fördel kunna uppföda sådana hästar de också göra det till så stort antal, som behövs i vårt land. Om de icke skulle bli så på pricken lika allesammans i ett eller annat avseende, det tror jag icke spelar så stor roll. Huvudsaken är, att de bli uthålliga och kraftiga, det tror jag spelar större roll. Vi hava därvidlag sett exempel på uthållighet, vilka måste vara av mycket stor vikt. Jag erinrar mig en distansritt för ett antal år sedan, i vilken huvudsakligen mycket ädla hästar deltog, nämligen en ritt mellan Stockholm och Göteborg, såsom herrarna kanske erinra sig. Då var det en löjtnant härifrån staden, som begärde att få taga en trupphäst och göra en jämsidesritt på denna distans. Han utvalde en ganska grov häst, antagligen ett halvblod. Jag har inte sett hästen annat än på fotografi men den var tydligen mycket grov, och det är egendomligt, att den hästen tog första priset. Det bevisar, att en häst, som är litet grövre, har mera uthållighet än en finare. Det var ju ett kraftprov av den art, att det bör vara avgörande i sådana här frågor.

Vid öppnandet av lantbruksveckan här i Stockholm för någon tid sedan hölls det första föredraget av ryttmästaren och godsägaren Hegardt på Latorp i Närike. Han yttrade i detta avseende i slutet av sitt föredrag ungefär följande: Det planerade statsstuteriet vid Ottenby vore till fördel ur synpunkten av enhetlig ledning, men flera olägenheter vidlåda åtgärden, och särskilt underligt syntes det talaren att förlägga en institution, som upprättats för att tillgodose försvarets krav, på en ur försvarssynpunkt så olämplig plats som södra Ölands udde. Ett statsstuteri komme också att motverka halvblodsaveln, för vars utvecklande en föreningsverksamhet torde vara bästa vägen.

Herr Hegardt är, som herrarna hör, såväl kavallerist som lantbrukare och hästuppfödare, och han uttalade vid detta tillfälle ungefär samma åsikt, som jag här har försökt göra gällande, nämligen att ett sådant stuteri skulle vara mera till skada än till gagn för sådana jordbrukare, som uppföda hästar. Efter detta föredrag uppstod det diskussion, varunder friherre Wrangel uppträdde och förklarade, att han för sin del ansåge, att ett statsstuteri vore av behovet påkallat och att ett sådant skulle bli till mycket stort gagn för landet. Ett av de starkaste motiven för denna åsikt var för honom, att England, som under alla år varit motståndare till statsstuterier, nu hade lagt sig till med ett dy-

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Öttenby.
(Forts.)

likt. Han ansåg detta vara ett kraftigt skäl för ett statsstuteri även hos oss, detta att England kommit på denna idé, så att även vi borde inrätta oss på samma sätt. Efter herr Wrangel uppträdde herr Ekberg från Skaraborgs län och lämnade den upplysningen, att anledningen till att England lagt sig till med ett statsstuteri var den, att en mycket rik man i landet, som hade eget stuteri, skänkt detta till staten, under villkor att staten skulle underhålla detsamma. Herr Ekberg upplyste också, att man i England var mycket tveksam, huruvida man borde mottaga detta mycket dyrbara material, som fanns i stuteriet, men att man slutligen gjorde det. Herr Ekberg tillade slutligen, att man redan börjat realisera en del av detta stuteri. Skulle herr Wrangels anförande i någon mån haft någon verkan, hade det varit missvisande, det förstår man av de upplysningar, som herr Ekberg lämnade.

Vid den sista hästutställningen här i Stockholm för kort tid sedan uppträdde åter ryttmästare Hegardt. Jag vill läsa upp litet ur referatet: mot slutet av inledarens föredrag betonade denne vidare vikten av att icke lösrycka hästaveln från lantbruket. Hästens — rasens — utveckling är bunden vid jordens — markens. Högre jordkultur betyder bättre hästar. Talaren trodde ej, att ett statsstuteri kunde åstadkomma den uppräckning av hästaveln, som man möjligen hoppats. — Ja, jag upprepar ännu en gång, att jag anser ryttmästare Hegardt vara en synnerligen stor auktoritet på detta område. Han har de förutsättningar, vilka en person, som skall kunna bedöma en sådan fråga, bör äga. Han har erfarenhet som kavallerist, som jordbrukare och hästuppfödare, intresserad hästkarl som han är. Då man får höra sådana uttalanden från sådant håll, bör man icke vara synnerligen förvånad över om en lantbrukare, som också varit hästuppfödare en rätt lång tid, även skulle luta åt samma håll och våga uttala en sådan åsikt. För min del tror jag, att föreningsväsendet i detta avseende skulle vara en betydligt större fördel, dock med understöd från statens sida naturligtvis. I annat fall skulle det icke lyckas så synnerligen bra, och det är nödvändigt, att staten liksom hittills tillhandahåller så praktiska avelshingstar som möjligt. Däremot är jag för min del alldeles övertygad om att det dyrbara experiment, som vi stå i begrepp att här besluta oss för, icke i den ringaste mån kommer att giva oss lantbrukare någon som helst fördel, och jag tror icke heller att det kommer att giva staten såsom sådan den ringaste fördel, varför jag för min del, herr talman, ber att få yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kanske ha låtit mig nöja med de yttranden, som redan här förekommit till förmån för hästaveln, men på grund av de framställningar som efter dessa yttranden gjorts, anser jag mig böra säga några ord.

Jag måste då först erkänna, att jag som motionär kan vara fullt tillfreds med det förslag, som nu från utskottet framkommit. Jag finner nämligen, att genom det förslag utskottet framlagt och det yrkande, som herr Tamm gjorde, de i motionen framförda kraven bli fullständigt tillgodosedda. Jag vill här såsom motiv för min i motionen framställda önskan säga, att jag anser det nödvändigt, att vår hästavel — något som också här förut i debatten betonats — så långt som möjligt kommer att sättas i system. Det är nämligen en fara för hästaveln här i landet, om icke staten träder ingripande emellan vid reglerandet av systemet för hästskötseln, ty förhållandena äro verkligen, på många trakter åtminstone, sådana att genom de olika rasernas sammanförande, genom de många korsningarna det uppstår en verklig degenerering av hästrasen.

Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)

På Öland, det lilla område jag närmast känner till, ett landskap som dock är känt för att vara en hästuppfödande ort, har verkligen på senare tiden den varmblodiga hästaveln i stort sett gått tillbaka. Den förnämsta anledningen till detta är, såvitt jag kan förstå, den ständiga importen av avelsdjur. Jag och flera hästuppfödare med mig ha funnit, att de årligen från utlandet inköpta remontstona, till vilka inköp man fått hjälp genom hushållningssällskapens räntefria lån, icke kunnat lämna en så fullgod, stark och uthållig avkomma, som just de ston, som under flera generationer kunnat acklimatiseras och blivit kraftiga hästar ur vår jord. Detta fel, orsakat av importen, tror jag icke kan avhjälpas på annat sätt än genom inrättande av ett stuteri. Jag ser saken från den synpunkten, att vi i vårt land böra lägga an på att få inhemska varmblodiga häststammar, härstammande från den egna torvan, och det är min övertygelse, att sådana kunna erhållas vid ett stuteri. Trettio till fyrtio år tillbaka i tiden hade vi på Ottenby en hästras, som var verkligt värdefull. Om vi nu kunde få igen den rasen, det var en inhemsk varmblodig häst, så kunde vi för den hästen överge såväl den nordsvenska som den norska, halvardennern, ardennern, den ostpreussiska och allt vad de heta, som vi importera, ty den rasen kunde vi använda under alla möjliga förhållanden, hästar av den rasen äro uthålliga, starka och långlivade. För att vi nu skola nå detta mål menar jag, att det är nödvändigt, att staten tager denna angelägenhet om hand, och den befrämjas bäst genom inrättandet av ett statsstuteri, där man vinner kontinuitet i uppfödningen och varifrån man alltid kan få väl uppfödda, varmblodiga hästar. Nu är det icke så, som herr Olofsson i Åvik velat göra gällande — åtminstone tro icke vi det som bo närmast det tillämnade stuteriet — att detta stuteri skulle vara till skada för lantbrukarna, utan det är tvärtom så, att detta måste bli dem till nytta. Dessa kunde då nämligen få en hästras, som är begärlig på marknaden, som alla tycka om och som sedan längre fram i tiden kunde av sättas i utlandet. Detta stuteri bleve en fördel för uppfödarna och icke en nackdel, och det är vinnandet av denna fördel vi avse med vårt förslag.

Jag kan, som sagt, vara nöjd med utskottets förslag, som är överensstämmande med Kungl. Maj:ts proposition. Vi ha nämligen

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

i motiveringen till utskottets hemställan fått löfte om, att även de kallblodiga hästarna skola tagas om hand. Det är nämligen obestriddt, att det även bör finnas tillgång på sådana, ty man kan icke överallt använda varmblodiga hästar. Detta löfte ha vi särskilt fått understruket av herr statsrådet i dag, och vi behöva icke ha några tvivel härvidlag, utan det kommer att bli så, att den kallblodiga hästaveln, alltefter de olika platser på vilka de olika raserna skola användas, kommer att mera sättas i system.

Beträffande den av herr Olofsson i Åvik framförda synpunkten, att det skulle vara så osäkert och oriktigt att anlägga ett statsstuteri i Ottenby, som ligger så avlägset, vill jag säga, att det verkligen var något, som ryttmästare Hegardt framkastade, men det kunde icke framläggas några starka skäl härför utan endast en antydning om farligheten i krigstider o. s. v. Det är nu att märka, att i ett stuteri finnes blott moderston och unghästar, alltså hästar som icke äro för krigsbruk användbara. Det torde vidare icke vara någon större svårighet att få hästarna från denna plats än att få dem från vilken annan plats som helst i landet. Då det säges, att Ottenby ligger oskyddat, vill jag framhålla, att med nu använda stridssätt icke någon plats belägen uppe på fastlandet är mera tryggad än en plats på Öland. Jag kan sålunda icke ur den synpunkten ha någon betänklighet. Likaså sade herr Olofsson att »icke kunde hästar, som uppfödtes på Öland bliva tillräckligt häröiga och kraftiga att uthärda strapatserna i norra Sverige». Ja, denna undran av herr Olofsson bevisar att han ganska litet känner förhållandena på Öland. Varje hästkännare som känner naturförhållandena där på de öppna och fria betesfälten, vet att få torde de platser vara där möjligheten att på fullt naturlig väg så väl kunna utöka den unga hästen till livlighet, kraft och uthållighet som just där.

Jag kan, som sagt, icke finna mig annat än nöjd med det föreliggande förslaget, och då det begärda beloppet av utskottet satts till »högst 536,700 kronor», förmodar jag, att regeringen kommer att fästa avseende vid, vad vi i vår motion framhållit, nämligen att vid byggnadsarbetenas ordnande de befintliga anläggningarna komma att litet närmare granskas, att de lokala förhållandena kunna få komma till hjälp och sålunda förbilliga företaget.

Allt som allt kan jag icke finna annat än att lantbrukarna i vårt land böra räcka varandra handen, då det gäller att utveckla denna näring, så att den kan bli till nytta och fördel för oss alla. Den ena orten är lämplig till att uppföda varmblodiga hästar, den andra till att uppföda kallblodiga, men ingen ort är enligt mitt förmenande lämplig till att uppföda en blandning av raser, som är varken det ena eller det andra. Med en sådan blandning bli förhållandena sådana som av hovstallmästare Tamm utvecklades; det blir då så svårt att finna en genomgående typ. Det är sorgligt att vid våra hästutställningar iakttaga denna olikhet i typ, som verkligen icke behöfve förekomma. Jag har för min del också varit i tillfälle att å danska hästutställningar studera den danska hästen. Man kan bestämt, var man än finner den danska hästen, se, att man där

har en och samma typ. Var får man vid svenska hästutställningar detta enhetsintryck? Det är endast hos de importerade ardennerhästarna man ser denna ensartade typ, icke hos några andra.

*Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)*

Jag kan sålunda för min del icke annat än på det livligaste instämma i det yrkande, som är gjort av herr Tamm, med den av honom gjorda ändringen av utskottets kläm. Jag finner det nödvändigt, att vi se till, att denna vår näring upphjälpes nu; detta är så mycket lämpligare, då vi genom hästaveln i vårt land själva skaffat oss medel härtill.

Det kan icke vara rätt att komma med den antydyan, som herr Nilsson i Tånga hade, nämligen att den hästavejsfond, som är bildad, skulle användas till helt andra ändamål. Något sådant kan icke vara allvarligt menat, det kan ej heller vara riktigt och rätt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den av herr Tamm föreslagna ändringen.

Herr Osberg: Herr talman! Jag ber att med några få ord få vidröra detta viktiga spörsmål, inrättandet av avelscentra för de olika hästraserna. Det har i många år för mig varit av stort intresse att följa detta spörsmål om våra häststammar. Som vi alla veta, har det svenska folket stor benägenhet för att intressera sig för allt, som är utländskt. Det har fortgått en import i många, många år, som enligt mitt förmenande är till stor skada för landets hästavel. Jag skall nu närmast hålla mig till de kallblodiga hästarna. Det är huvudmomentet i min strävan på detta område att åstadkomma någonting av dessa hästar. Jag vill nämligen ha det så, att man skulle kunna åstadkomma något enhetligt därvidlag. Nu har man, som jag nämnde, här åtskilliga år haft en stor import. Herr jordbruksministern nämnde, att innevarande år hit importerats 90 stycken ardennerhingstar. Om dessa hingstar vore av förstklassig art, då skulle jag icke hava någonting däremot. Men det är säkert att av de 90 hingstar, som i år importerats, äro väl, det kan jag försäkra, minst 80 låglandsdjur. Det kan var och en inse, att dessa hingstar äro alldeles olämpliga för våra förhållanden. Vi måste ha bergsardennerhingstar enligt den typ, som först infördes, när vi började importera bergsardenner. Då fingo vi torra, fina, kraftiga, livliga, aktiva hästar, men sedan denna import utvecklats, ha herrar utlänningar vant sig vid att frambringa någonting, som de skulle förtjäna mycket bättre på. Skola vi nu mina herrar fortfara med denna trafik, som vi börjat med? Nej, jag tror, att det är tid att taga skeden i rätta handen. Låt oss börja med något, som vi kunna kalla självproduktion. Jag tror, att vi här i landet ha ett sådant hästmateriel, att vi kunna utvälja och få en stam, som kan bli både konstant och enhetlig. Det behövs inga storslagna åtgärder för att åstadkomma detta, utan man skulle kunna nöja sig med avelscentra. Jag har tänkt mig att ardennern och den nordsvenska hästen särskilt skulle användas. Staten kunde förskaffa en tre, fyra beskillare och skaffa ett hundratal utmärkta moderston av den typ, som man ansåge vara lämplig för landet. Dessa kunde ut-

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

lejas till jordbrukarna, och dessa beskällare skulle betjäna dessa ston årligen, och fölen kunde inmönstras år efter år. Av de som ansågs lämpliga för aveln efter god utgallring kunde en årlig försäljning ske vid tre års ålder till lantbrukarna inom landet. Man kunde på så sätt, synes det mig, släppa ut en enhetlig stam år efter år, och skulle därigenom säkerligen nå det mål man nu strävar efter.

Jag har sett på de senare åren att Vången-anstalten har åstadkommit ganska mycket i den vägen med den nordsvenska hästen. Man skulle sträva efter att få något liknande för ardenneren. I Vången har man gjort en god början, men man har för litet tillgång på avelsmaterial och får därför importera åtskilliga djur ifrån Norge. Varför skola vi behöva hålla på med denna import av nordsvenska hästar från Norge och ardenner från Belgien? Jag tycker det är, om jag så får säga, en skam för vårt land, att vi skola hålla på på detta sätt undan för undan.

Om man över huvud taget som sagt genom importen finge ett ordentligt material, då skulle jag inte sätta mig däremot, men det vi få är kolossalt undermåligt. Nu uppdrages det vanligen åt respektive premieringsordförande att inköpa djur. De inköpa då många gånger unga hingstar, som äro 1½ eller 2 år, och dessa säljas sedan till landets jordbrukare. Vid en kommande inspektion befinnes det, att dessa hingstar äro av sådan beskaffenhet, att de kunna kallas undermåliga, men just därför att premieringsordförandena själva inköpt dem, våga de inte kassera dem. Följden blir, att de få stå år efter år och betjäna ett stort antal ston till stor skada för vår kallblodiga avel. Om herrar premieringsordförande skulle säga: den måste vi kassera, den är undermålig, vad skulle bliva följden? Jo, därigenom gäve de sig själva ett dåligt betyg, därför att de importerat en sådan vara.

Det är därför som vi motionärer ansett, att det är riksdagens skyldighet att nu icke fördröja detta längre utan göra vad göras kan för en bättre sakernas ordning. Jag hade tänkt mig att utskottet skulle behandlat vår motion rörande den kallblodiga hästaveln litet välvilligare. Dock har utskottet uttryckt någon välvilja i sitt utlåtande. Där säges det nämligen: »Utskottet delar också motionärernas uppfattning om vikten av en inom landet rationellt bedrivna kallblodig hästavel ävensom att, där så erfordras, ett ingripande från statens sida i reglerande syfte bör ske.» Det är just ett sådant reglerande som vi vilja ha fram. Men mera än, jag glädde mig åt utskottets välvilliga motivering, har jag glatt mig åt vad herr jordbruksministern här sade, nämligen att det var hans mening att igångsätta en utredning rörande den kallblodiga hästaveln. Under sådana förhållanden skall jag icke säga något emot den kungl. propositionen eller utskottets förslag i dess helhet här. Jag tror över huvud taget, att det finnes en mängd människor, som äro betjänade med att hålla varmblodiga hästar, men det finnes andra, som behöva kallblodiga, både nordsvenska och ardenner. Och då tycker jag för min del, att man skall inte se för trångt och

för nära på saken utan försöka anlägga en vidare syn på det hela. Nu är det många här, som inte äro jordbrukare och inte heller ha intresse av denna rörelse och kanhända inte heller förstå denna fråga. Och nu är det många som slagit in på den bogen att de säga, att Ottenby blivit förfelat, och att det aldrig kan upprättas, utan att det alltid kommer att gå på samma sätt och i samma stil, så att det går omkull igen, om vi påbörja något där. Men jag vill inte tro, att så kommer att ske framdeles. Jag tror, att man kommer att taga det mera på allvar än hittills, och därför vill jag på de grunder jag här framfört icke yrka avslag utan bifall till föreliggande utskottsutlåtande.

*Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Tänga: Herr Tamm förebrädde mig, att jag hade lagt uteslutande militära synpunkter på denna fråga, och sedan skämtade han en liten smula med den nya samlingen — om han menade en nationell samling, det vet jag icke. Han nämnde Dagens Nyheter, Aftonbladet och Nilsson i Tänga. Han skulle ju ha kunnat komplettera sällskapet, och då hade det blivit riktigt fint. Han kunde nämligen ha nämnt Kungl. Maj:t, ty Kungl. Maj:t har verkligen sett denna fråga uteslutande från försvarssynpunkt. Jag har åtminstone icke av den kungl. propositionen kunnat finna något annat. Och det var ju ganska förklarligt, att jag också då måste se frågan från den synpunkten. Men det är ganska märkligt i alla fall, att när herr Tamm skulle bevisa, att hästmaterialet är så ojämt, så nödgades herr Tamm själv gå ut och titta på kavalleriet här ute på Norrbro. Det är således den militära synpunkten. Det är den cirkelgång vi röra oss i.

Nu sade visserligen herr Tamm, att dessa varmblodiga hästar icke voro några lyxhästar. Ja, jag har ju den uppfattningen, och herr Tamm har icke genom sitt anförande lyckats bibringa mig någon annan mening. Nu kan det ju visserligen te sig ganska lockande för oss lantmän att slå oss på den där fina hästaveln, ty då kunde vi kanske i en framtid få hålla oss med hovstallmästare t. o. m. Men icke ens detta innebär någon lockelse för mig, och jag ber därför fortfarande att få yrka avslag.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Man lär väl knappast från något håll kunna bestrida nödvändigheten av ett avelscentrum för den varmblodiga hästaveln, för den händelse man skall kunna tänka på att få en likformig stam. För min del har jag 1913 och 1914, då denna fråga var före i riksdagen, ställt mig på avslagsståndpunkten, och det helt enkelt därför att jag ansåg, att kostnaderna för inrättande av ett statsstuteri i Ottenby voro så stora, att man icke gärna kunde giva sig in på denna väg.

Nu är det emellertid två eller tre olika synpunkter som göra, att jag för min del gått från den ståndpunkten och nu vill yrka bifall till det av herr Tamm framställda yrkandet. När

Ang. inrättan-
de av ett stats-
stuteri vid
Ottenby.
(Forts.)

vi genom export av hästar till utlandet kunnat bilda en så avsevärd fond, som är avsedd att befrämja hästaveln, att vi utslutande med dessa medel — och ändå med bibehållande av nära $\frac{2}{3}$ utav fonden — kunna bekosta anläggandet av ett statsstuteri i Ottenby, så anser jag det rimligt, att vi gå med på förslaget. Jag anser det särskilt därför, att enligt min uppfattning är det den varmblodiga hästaveln som i första hand behöver understöd. Det framgår av Kungl. Maj:ts förslag, att den varmblodiga hästaveln under tiden 1910—1915 har minskats med 32 %, och det anser jag vara en så pass talande siffra, så att den bör uppmana var och en att göra allt vad man anser sig kunna göra för att få en ändring i detta förhållande. Dessutom är det en annan omständighet, nämligen att efter kriget kommer efterfrågan på hästar från Sverige säkerligen att ökas oerhört, och då menar jag, att det vore lämpligt, att vi försökte få en stam, som kunde tillgodose den efterfrågan på avelsdjur, som framdeles kommer att bli.

När man dessutom enligt herr statsrådets i dag uttalade löfte har utsikt till att det även skall vidtagas åtgärder för att befrämja den kallblodiga hästaveln lika väl som den varmblodiga, så anser jag, att alla skäl tala för förslaget, och jag ber därför att få yrka bifall till det av herr Tamm framställda yrkandet.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman, mina herrar! När man läser igenom motiveringen till det utskottsbetänkande, som nu är föredraget, skulle man lätt kunna få den uppfattningen, att ifråga om den nordsvenska hästaveln ingenting vidare behöver vidtagas utöver vad som redan är gjort. Det är då med en synnerlig glädje jag kan konstatera, att herr jordbruksministern därvidlag har en annan uppfattning, och jag ber att särskilt få understryka och ta fasta på vad han nyss i detta sammanhang därom yttrade, nämligen att den nordsvenska hästaveln i fortsättningen skall bli föremål för statsmakternas synnerliga uppmärksamhet och omsorg samt att ytterligare åtgärder skola vidtagas för densammas befrämjande.

I sak ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som nu av herr Tamm under överläggningen här har blivit framställt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen först propositioner beträffande punkten 1), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Tamm under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) upptagna propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna

propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

*Ang. inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammarén i avseende å punkten 1) av jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 77, bifaller det av herr Tamm under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén avslagit såväl utskottets hemställan i berörda punkt som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 64 ja, men 88 nej; och hade kammarén alltså avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid härefter av herr talmannen given proposition i fråga om punkten 2) biföll kammarén utskottets däri gjorda hemställan.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens hästavelsfond, begärdes ordet av

Ang. återremitterande av ett utlåtande.

Herr Hamilton, som yttrade: Herr talman! Då det belopp, som skulle överföras till hästavelsfonden, även är beroende på den utgång, en gemensam votering i föregående ärende kan få, så hemställer jag, att detta betänkande får återremitteras till jordbruksutskottet.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet beslöt kammarén återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 11.

Till avgörande förelåg vidare jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Punkten 1).

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan herr vice talmannen nu över tagit ledningen av förhandlingarna, föredrogos var efter annan *punkterna 2)—9)*; och biföll kammarén vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegendo-
mar m. m.
(Forts.)

Punkten 10).

10) I punkten 10 av förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att, sedan förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Möllekulla nr 1 i Gammaltorps socken av Blekinge län blivit fördelat i nio lotter i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet omförmålt förslag, lotten litt. A finge försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor samt övriga åtta lotter upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Utskottet hemställde, att förevarande framställning ej måtte av riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *R. G. Hamilton, P. A. Petersson, Fahlén, Holmquist, E. A. Lindblad, Nilsson* i Linnäs och *Barthelson*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Hamilton yttrade: Herr talman! Jag skall be att ett ögonblick få taga kammarens tid i anspråk, som jag hoppas till förmån för åtta personer inom Blekinge, som vilja förskaffa sig ett eget hem.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att ett länsmansboställe i Blekinge skulle styckas i nio delar, de åtta för att avyttras såsom egna hem och enligt fastställda villkor därför, samt det nionde för att försälas på auktion.

Emellertid har utskottet hemställt om avslag på den kungliga propositionen och anført såsom skäl därför, att på egendomen växte skog som borde bevaras, samt att man, därest egendomen bleve styckad, kunde riskera att skogen bleve skövad.

Egendomen är, såvitt jag minnes rätt, saluvärderad till 40,000 kronor men giver ett arrende av allenast 800 kronor, således mycket låg ränta på en eventuell köpeskilling. På egendomen finnas tre skogslotter, en innehållande 10 hektar och de två andra om ungefär 7 hektar vardera. Lotterna ligga skilda från varandra, och överjägmästaren i distriktet har förklaradt, att denna skog är av den beskaffenheten, att den icke är lämplig för staten att behålla; den är även avlägset belägen i förhållande till annan kronopark. Skogen är värderad till sammanlagt 10,000 kronor, och när skogen fördelas på större delen av lotterna, är det blott en av dessa, som möjligtvis har skog till mer än husbehov. Under sådana förhållanden förefaller det mig olämpligt att avslå Kungl. Maj:ts proposition; det riktiga torde vara att bifalla densamma.

Till de åtta uppdelade egnahemslotterna ha anmält sig likaledes åtta personer. En mjölnare t. ex. önskar få köpa kvarnen, som är obetydlig för övrigt, ty under sommaren finnes där intet vatten att driva den med. Han uppger, att han där skulle

kunna förskaffa sig uppehålle för sina barn, och han har sju stycken. En trädgårdsmästare, som bor i närheten, har behov av att utvidga sin lägenhet med 10 hektar, och även han åberopar sitt barnantal, han har sex barn. En slaktare, som har sin byggnad icke långt avlägsen därifrån, vill flytta den till jord, som han vill köpa från staten, och han angiver, att han har sju barn. En jordbruksarbetare önskar skaffa sig ett eget hem och åberopar, att han har sex barn. En stenhuggare har byggnad i närheten men ingen jord, han behöver jord och önskar därför få köpa en egnahemslott; byggnad har han själv o. s. v.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Det synes mig, att när man hör denna begäran från alla dessa personer, så förefaller det mig vara hårt att avslå Kungl. Maj:ts proposition och därmed beröva dem möjligheter till förbättrad existens för sig själva och sina familjer.

Skogen utgöres av vacker bokskog, men att döma av den beskrivning, som jägmästaren låtit upprätta över densamma, är det blott en liten del, där skogen är vacker. Och då man betänker, att högsta höjden på bokarna där är 20 meter, i allmänhet icke mer än 12 meter, samt att en vacker bokskog håller åtminstone över 30 meters höjd, så kan man knappast säga, att det är någon synnerligen värdefull skog.

Enligt min mening talar allt för en styckning av egendomen. Jag har därför reserverat mig mot utskottets beslut och ber nu få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Härpå anförde

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Av en av reservanterna inom utskottet, dess ordförande, ha nu anförts de skäl, som ur deras synpunkt tala för en styckning av den egendom det här är fråga om. Jag skall nu be att få anföra några skäl som tala mot styckning och försäljning, skäl som varit avgörande för utskottet, då det avstyrkt försäljning.

Det är nämligen så, att detta förslag till styckning och försäljning i verkligheten drivits fram i strid med vad de lokala myndigheterna ansett. År 1911 förrättades arrendeuppskattning och saluvärdering av egendomen, och uppskattningsmännen yttrade då med anledning av vad som passerat följande: »Åtskilliga spekulanter hade därvid anmält sig till erhållande av lägenheter, men uppskattningsmännen ansågo dem sakna förutsättningar att kunna i ekonomiskt hänseende betrygga sin framtid såsom lägenhetsinnehavare. I följd härav och då en sönderdelning av egendomen ansågs skola medföra en omedelbar avverkning av den värdefulla, huvudsakligen av bok bestående skogen samt då värdet av egendomen, som vore bebyggd med värdefulla byggnader, bäst syntes bliva tillgodosett därigenom att egendomen bibehölls ostyckad, ansågo uppskattningsmännen, att ett sönderstyckande av egendomen icke skulle, i synnerhet med föreliggande anbud, lända statsverket till fördel.»

Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegendo-
mar m. m.

(Forts.)

Ja, kunde uppskattningsmännen redan då befara, att ett sönderstyckande och försäljning av egendomen skulle ha till följd en omedelbar avverkning av skogen, så har väl sannerligen icke det skälet förlorat i bärighet sedan dess, om man tänker på den senaste tidens starka stegringar i prisen på skogsprodukter.

Sedan har nu hållits en ny uppskattning, och det är ju egentligen denna, som ligger till grund för den kungl. propositionen. Konungens befallningshavande har yttrat sig, och jag skall be att få citera vad Konungens befallningshavande säger ifråga om denna styckning och försäljning:

»I yttrande med anledning av den senare uppskattningen har Kungl. Maj:ts befallningshavande liksom i sitt först omförmälda utlåtande framhållit, att det måste anses ekonomiskt ofördelaktigt att redan nu stycka hela egendomen ifråga i egnahemslotter, då betydlig värdestegring med säkerhet vore att vänta efter några år samt försäljning av lägenheter nu torde bli synnerligen ofördelaktig, särskilt med hänsyn till den kris, som rådde i landet. Vidare har Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit att, såsom värderingsinstrumentet över egendomens skog utvisade, denna bestode till största delen av växtkraftig bokskog, med bestånd av sådan skog, vilka vore bland de vackraste i länet, och att en skövling av skogen — något som i händelse av försäljning med bestämdhet kunde förutses komma att ske — skulle vara särdeles beklagansvärd, helst brist på smålägenheter i orten icke torde förefinnas. Ävenledes ansåg sig Kungl. Maj:ts befallningshavande böra påpeka, att de nuvarande åbyggnaderna, som vore fullt tillräckliga för hela egendomen och i gott skick, av uppskattningsmännen endast kunnat värderas till halva brandförsäkringsvärdet och troligen ej komme att betinga detta pris å sådana smålotter, till vilka de hänförts.»

Ja, det är dessa skäl, som jag tycker äro ganska bärande, vilka varit avgörande för utskottet, då det hemställt om avslag på förslaget om styckning och försäljning av egendomen. Jag ber särskilt få fästa uppmärksamheten på vad Konungens befallningshavande anmärkt, nämligen att det finnes för egendomens bruk tillräckliga och nödiga åbyggnader. Det är ett skäl, som jag tycker väger ganska tungt. Vi ha en ofantlig mängd kronoegendomar i landet, där byggnadsfrågan spelar en stor roll, och där det kan allvarligt ifrågasättas, om det icke vore för statsverket fördelaktigast, att sådana kronoegendomar styckades. Men där ett motsatt förhållande är rådande, skall man väl icke forcera fram styckning och försäljning.

Även om man ser detta rent ekonomiskt, tycks det icke vara något så synnerligen ofördelaktigt eller oekonomiskt för statsverket att behålla egendomen. Det är visserligen som utskottets ordförande nämnde så, att denna egendom icke givit mera än 800 kronor i arrende, men det är åtminstone inte sämre än vad förhållandet är beträffande andra kronoarrenden. Egendomen är saluvärderad till sammanlagt 41,165 kronor. Därifrån

får man då avdraga skogsvärdet, som enligt jägmästarens uppskattning uppgår till 10,700 kronor. Då återstår ju 30,465 kronor, och arrendebeloppet utgjorde, som nämnt 800 kronor.

Ja, detta blir ju icke mer än cirka 2,7 %, men då får man också komma ihåg, att staten kan bereda sig inkomster av skogen, och då blir det i alla händelser, om man tar i betraktande vad statsverket på andra håll har för inkomster av sina kronoegendomar, visst icke så ogynnsamt. Staten har i allmänhet icke på långt när denna procent på sina egendomar icke ens efter taxeringsvärdet räknat och taxeringsvärdet är ju i regeln betydligt lägre än saluvärdet, så att här ställer det sig i ekonomiskt avseende ganska fördelaktigt för statsverket att tillsvidare behålla denna egendom. Då man nu, såsom Konungens befallningshavande påpekat, kan befara en kanske ögonblicklig rovhuggning av skogen och ett i detta fall måhända fullständigt förfelande av egnahems-idén, så är det nog alla skäl att vara försiktig och åtminstone tillsvidare ställa sig avvaktande till frågan om styckning och försäljning av egendomen. — Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Med anledning av att det uppkommit diskussion angående nu föreliggande förslag om försäljningen ber jag att få nämna de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att tillstyrka riksdagen att försälja egendomen.

I regeln har man väl den principen, vilken också är förordad av skogsvårdskommittén, att när en egendom är i ekonomiskt avseende ofördelaktig för kronan och icke behöver bibehållas för att stödja något skogsbruk, så är det bäst att staten säljer den. Då man nu finner, att denna kronoegendom lämnar ett arrende av 800 kronor — det är möjligt att den vid en ny utarrendering kan komma upp till 1,000 kronor — samt att den vid försäljning säkerligen skulle komma att giva över 40,000 kronor — huvudgården skall säljas på auktion — så är en försäljning att tillråda. Nu har Konungens befallningshavande, som önskar att denna gård icke skall säljas, pekat på att där finnes så vacker skog. Detta har också den ärade talaren gjort, som försvarade utskottets ståndpunkt. Denna skog har dock av jägmästaren förklarats icke vara skog, på vilken man kan säga, att man driver skogsbruk. Det är ialles 40 hektar på hela egendomen, och dessa 40 hektar ligga i olika grupper. Som jag uppfattat saken, skulle jag vilja kalla det vackra lunder, men icke skog. Under sådana förhållanden har man väl ändå icke rätt att lägga den syn på saken, att kronan för denna skogs skull, bör behålla egendomen.

Men nu har Konungens befallningshavande också framhållit, att det icke skulle vara något behov av egnahemslägenheter där nere. Sedan Konungens befallningshavande förklarat detta, ser det emellertid ut, som om Konungens befallningshavande hade

*Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegendom-
mar m. m.
(Forts.)*

ångrat sig något, ty Konungens befallningshavande säger, att det kan hända, att det under arrendetiden kan komma tillfällen, då det vore bra att ha egnahemslägenheter och yttrat, att eftersom egendomen vore belägen i närheten av järnvägsstation, där två järnvägar möttes, och behov av egnahemslägenheter kanske tämligen snart kunde göra sig gällande, syntes det Kungl. Maj:ts befallningshavande lämpligt att, om arrendeupplåtelsen bestämdes till 20 år, arrendatorn måtte förklaras skyldig att avträda sådan jord, som av kronan kunde komma att under arrendetiden försälas till egnahemslägenheter, mot viss minskning i årliga arrendet. Det vill säga, sedan Konungens befallningshavande förklarat, att det icke där behövs några egnahem, säger Konungens befallningshavande, att det är nog skäl att göra i ordning, så att även under nästkommande arrendetid det möjligen kan säljas lägenheter. Då Konungens befallningshavandes ställning icke var säkrare, ansåg jag, att Kungl. Maj:t hade alla skäl att gå efter de principer, som jag anser, att man bör gå efter vid bedömandet av dessa frågor, principer, som också domänstyrelsen grundar sitt yrkande på.

Herr Ingvarson: Sedan ett par år tillbaka har det inom orten funnits ett stort intresse för detta spörsmål. Ett flertal mindre bemedlade personer, lägenhetsinnehavare, arbetare, hantverkare, torpare o. s. v., hava länge intresserat sig för att genom försäljningen av denna egendom bliva i tillfälle att köpa en jordlott för att på detta sätt bättre kunna trygga sin existens. Jag har varit i tillfälle att samtala med några av dem vid en så långt tillbaka liggande tidpunkt, att de skäl, som nu anföras rörande skövling av skogen, näppligen kunde hava samma bärkraft, som man vill göra gällande, att de nu skulle hava. Redan häri ser jag för min del ett bevis på att dessa skäl kanske icke, när allt kommer omkring, äro så hållbara som man vill göra gällande.

Nu har Konungens befallningshavande avstyrkt framställningen och detta på i huvudsak tvenne skäl. Det ena är omtanken om det skogsbestånd, som finnes. Det andra är, att tomterna måhända under närmaste tiden komma att stiga i värde, och för att undvika jobberi och möjligen även för att betinga statsverket högre försäljningssumma anser Konungens befallningshavande bättre att vänta med att sälja egendomen.

Vad det första skälet beträffar, nämligen skogens bestånd, skall jag tillåta mig att ur handlingarna i målet citera jägmästarens yttrande. Han säger: »Enär den skogsproduktiva marken enligt det nu uppgjorda, hos kungl. styrelsen vilande förslaget till skogshushållningsplan icke uppgår till mer än 40.16 har i spridda skiften och på betydligt avstånd från andra allmänna skogar därtill belägna, och enär den av länsstyrelsen omnämnda växtliga bokskogen utgöres av spridda större och mindre bestånd och grupper, synes mig, under förutsättning att angivna värden å ståndsskogen, i avrundat tal tillhopa

10,700 kronor, vid försäljningen erhållas, skäl näppeligen föreligga att för skogsväsendets ändamål undantaga något av utmarken.»

Jag har varit i tillfälle att se denna skog upprepade gånger. Det är en mycket vacker skog, men det är riktigt, som det här heter, att det är större och mindre skogsbestånd och grupper, spridda på ett större område, och jag tror ändå, att det är väl starkt att av dessa skäl neka att försälja jordlotterna till personer, som jag tror äro i behov av dem.

Vad så angår det andra skälet, att jordens värde kan komma att stiga, är det möjligt, att så kan komma att ske, måhända till och med troligt. Däri ser jag emellertid intet egentligt hinder för andra kammaren att bifalla förslaget. Nu har det dock redan avslagits i första kammaren, men det skulle alltid kunna tänkas, att genom ett bifall till förslaget i denna kammare följden skulle bliva den, att, därest egendomen, som nu lär vara utarrenderad på ett år, ånyo skulle bliva tillfälligt utarrenderad på kort tid, denna fråga ett kommande år åter skulle kunna komma upp och möjligheten till försäljning således finnas kvar. Hade det varit möjligt, skulle jag hava önskat, att utskottet kunnat gå på en annan linje. Man skulle kunna undantaga den skog, som finnes, och sälja jorden, ty så långt min erfarenhet sträcker sig, hava spekulanterna uteslutande intresse för jorden. Det är den uppfattning, som jag har, men jag medgiver, att detta stöter på svårigheter, ty det ligger utan tvivel sanning i det påståendet, att för statsverket skulle skogen sannerligen medföra mera kostnader än inkomster. Jag tror icke, att utskottets ärade taleman, herr Nilsson i Tånga, har så alldeles rätt i att statsverket skulle få någon egentlig avkastning av dessa skogslappar. Det fordras tillsyn av personal, som är bosatt på stort avstånd, och områdena äro så små, att inkomsterna under sådana förhållanden icke kunna bliva stora.

Icke heller jag vill vara med om att skogen skall huggas ned, men vad jag ville vara med om, var, att de personer, som det här rör sig om, skulle få köpa dessa jordlappar, som jag vet, att ett flertal av dem behöver, och då jag tror, att denna sak skulle främjas genom ett bifall till förslaget, ber jag att få instämma i det av herr Hamilton framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr T a m m: Frågan ligger så: här äro åtta stycken välrekommenderade personer, som vilja köpa dessa jordlotter. Det är tillstyrkt av de flesta myndigheterna. Egendomen kan giva högst 1,000 kronor i arrende, men den kan vid försäljning inbringa staten inemot 40,000 kronor. Det är således skäl att sälja för brukarnas skull och skäl att sälja ur statsekonomisk synpunkt.

Enligt jägmästarens uppgift kan där utsynas högst 40 kubikmeter om året, 40 kubikmeter i mycket spridda skiften, såsom herr Ingvarson omnämnde, och för övrigt framgår detta av handlingarna. Vad drager nu detta för administrationskostnader? Är det skäligt, att staten skall skicka ut jägmästare och kronojägare att göra årliga utsyningar för en kostnad, som går bra nära värdet å de 40 kubikmeterna?

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegendom-
ar m. m.
(Forts.)

Det skulle kunna tänkas, att när frågan kommer tillbaka, man skulle kunna gå på den linje, som herr Ingvarson påpekade, och på skogen lägga något slags servitut, så att dessa småbrukare kunde få köpa sina lotter men vore förhindrade att avverka skogen.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. till reservationen.

Herr *Zetterstrand* instämde häruti.

Herr *Hamilton*: Jag skall endast upptaga ett yttrande av herr Nilsson i Tånga. Den värdering, som han åberopade, var en äldre värdering. Sedermera har en ny värdering ägt rum, och de, som verkställt den senare värderingen, hava förordat styckning och anse, att de personer, som här söka få egna hem, äro lämpliga därtill.

Herr Nilsson i Tånga framhöll Konungens befallningshavandes åsikt i frågan, men jag ber att få framhålla, att domänstyrelsen, som bäst känner till förhållandena, har för sin del förordat, att egendomen styckas.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 11) föredrogs härpå. Därvid yttrade

Herr *E. A. Nilson* i Örebro: Jag hade tänkt, att jag skulle få ordet, innan denna punkt upplästes. Jag begärde ordet egentligen för att hemställa, att kammaren måtte besluta den ändrade föredragningsordningen, att endast punkternas nummer måtte behöva uppläsas, och att utskottets hemställan föredrages endast i det fall, att någon av kammarens ledamöter därom anhåller. Jag hemställer, herr talman, att detta mitt yrkande måtte få gälla de återstående punkterna av detta utskottsutlåtande.

Detta förslag bifölls av kammaren.

Härefter blev, på herr vice talmannens proposition i ämnet, utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 12)—21).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande stat för veterinärinrättningen i Skara, godkändes.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lånefonden för torvindustriens understödjande; och yttrade därvid *Ang. torvindustriens understödjande.*

Herr Hamilton: Herr talman, mina herrar! Utskottet har hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Emellertid har första kammarens beslut fått en annan lydelse. I Kungl. Maj:ts förslag heter det i andra stycket: »*dels ock*, vid bifall härtill, med 600,000 kronor höja de lånemedel för produktiva ändamål, som upptagas bland inkomsterna i 1917 års riksstat.» Första kammaren har ansett, att det bör överlämnas åt statsutskottet att framdeles avgiva yttrande beträffande sättet för anslagets täckande. Då det är lämpligt, att andra kammaren ifråga om denna uteslutande formella ändring följer första kammaren, så hemställer jag, att utskottets yttrande och hemställan må godkännas i följande ändrade affattning:

»Då utskottet icke funnit skäl till erinran mot ifrågavarande anslagsäskande får utskottet hemställa, att riksdagen må såsom kapitalökning för lånefonden för torvindustriens understödjande för år 1917 anvisa ett belopp av 600,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må i mån av behov låta av tillgängliga medel utanordna beloppet redan innevarande år.

Beträffande sättet för anslagets täckande torde statsutskottet framdeles komma att avgiva yttrande.»

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen givit propositioner i ämnet, biföll kammaren det av herr Hamilton framställda förslaget.

§ 14.

Slutligen föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av en kronans fordran på grund av borgen för betalning av från kronoskog sålt virke m. m.;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst belopp såsom lösen för vissa äldre hamnbyggnader vid Kiviks hamn i Kristianstads län; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undersökning av staten tillhöriga moszar.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett område vid karantänsanstalten vid Fejan;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbo i Holms församling m. fl.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av den statsverket vid expropriation tillfallna löseskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Memnon i Stockholm;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 41 under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående fullbordande av befästningsarbetena vid Boden;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tygstater att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Norrlands dragonregemente; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående verkställande av vissa ändringsarbeten i Skånska dragonregementets skosmedjelokaler;

från riksdagens kansli:

nr 144, angående åtgärder för underlättande av vintertrafiken atmed Norrlandskusten och på de norrländska hamnarna; samt

från bevillningsutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 2 i förordning med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt m. m.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till husmoderskolor m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ny ämbetslokal för patent- och registreringsverket; och

nr 113, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut ifråga om väckt motion om anslag åt f. d. folkskolläraren K. J. Nilsson i Lyckeby;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 46, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av justitieombudsmannens framställning om fastställande av vissa avlöningsvillkor för justitieombudsmannen m. m.;

nr 47, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av militieombudsmannens framställning angående avlöning för tjänstemän och vaktbetjäning vid militieombudsmansexpeditionen m. m.;

nr 48, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkt 25:o av bankoutskottets utlåtande nr 35 angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 49, angående användande av riksbankens vinst för år 1915; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;

lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § samt 8 kap. 26 § strafflagen; och

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock en i anledning därav väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av änkesäte åt Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av jägmästarbostäder;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av områden från kungsladugården Skälby i Kalmar län;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstäl-

lande under år 1916 av ökat antal extra skogsingenjörer och extra tillsyningsmän för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skifte i Killinge by i Norrbottens län; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den inom staden Marstrands hamnområde belägna Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett snabbare utvecklande av kylhusväsendet.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Beckman</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 22 maj,				
»	<i>Kloo</i>	12	»	»	»	22 »
»	<i>Jonsson i Hökhult</i>	5	»	»	»	22 »
»	<i>Rydén i Malmö</i>	2	»	»	»	22 »
»	<i>Sjöblom</i>	5	»	»	»	22 »
»	<i>Norman</i>	6	»	»	»	22 »
»	<i>Nilsson i Linnås</i>	5	»	»	»	22 »
»	<i>Svensson i Torlarp</i>	5	»	»	»	22 »
»	<i>Andersson i Resebo</i>	5	»	»	»	22 » och
»	<i>Andersson i Knäppinge</i>	8	»	»	»	23 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.